

Г Л А С Н И К

А Д В О К А Т С К Е К О М О Р Е В О Ј В О Д И Н Е

Година XXVI

Нови Сад, јул—август, 1977.

Број 7—8

САДРЖАЈ

ЧЛАНЦИ И РАСПРАВЕ

Драго Дамјановић	Место и улога самоуправне радничке контроле
Боривој Никшић	Неки проблеми условне осуде и стицаја
Мр Сава Н. Грујић	Непунолетна лица као сведоци (чл. 226—228. ЗКП)
Ласло Телеки	Једна примедба на одредбу чл. 22. новог савезног КЗ
Др Стојан Михајловић	Даровање за случај смрти
Миодраг Бисалов	Узурпација грађевинског земљишта у оквиру поступка комасације у к. о. Футог

САОПШТЕЊА

Из седнице Управног одбора
Из Савеза републичких и покрајинских адвокатских комора Југославије

ПРЕГЛЕД ПРАВНИХ ЧАСОПИСА

Милош Стојановић Из садржаја часописа

Г Л А С Н И К

А Д В О К А Т С К Е К О М О Р Е В О Ј В О Д И Н Е

Година XXVI

Нови Сад, јул—август, 1977.

Број 7—8

Ч Л А Н Ц И И Р А С П Р А В Е

Драго Дамјановић

покрајински друштвени правобранилац самоуправљања

МЕСТО И УЛОГА САМОУПРАВНЕ РАДНИЧКЕ КОНТРОЛЕ

Када разматрамо место и улогу СРК у нашем самоуправном друштву, морамо имати у виду класне историјске интересе радничке класе, нека искуства из радничког покрета, као и позитивна и негативна искуства нашег самоуправног развоја, која су посебно за нас све значајна и битна а посебно за нашу што јаснију даљу оријентацију.

Данас радничка класа у целом свету води упорну и жилаву борбу да оствари своје класне интересе, да овлада условима и резултатима свога рада, да обезбеди своју власт и онемогући сваку експлоатацију и изгради социјалистичко, односно комунистичко друштво. Отуда социјализам постаје светски процес за који се боре и залажу све прогресивне и напредне снаге у свету.

Париска комуна, прва у свету организована социјалистичка револуција, отворила је перспективе развоју самоуправљања, изабрала први раднички савет у историји и донела његов статут. Тиме је поставила основне концепције удруженог рада и показала да радни људи могу сами да управљају својим пословима у свим областима привредног и друштвеног живота, и да у њима све односе могу међусобно да регулишу. Она је развијала и јачала стваралачко учешће радних људи кас снагу њеног постојања.

За време велике октобарске револуције, у јеку сталних борби са спољним и унутрашњим непријатељем, Лењин је често упозоравао на потребу увођења „ефикасне практичне контроле над расподелом”, и да „треба организовати свенародну, од ми-

лиона и милиона радника и сељака добровољно, енергично, револуционарним ентузијазмом подржавану евиденцију и контролу над количином рада, над производњом и расподелом производа”.

Он уједно указује на потребу борбе против јавашлука, немарности, алкавости и других негативних особина, којима треба супротставити контролу радника. Треба „неуморно радити на стварању дисциплине — самодисциплине, на увршћењу увек и свугде организованости, реда, предузимљивости, сложне сарадње снага читавог народа, опште евиденције и контроле”. При томе, он често упозорава и на борбу против бирократских деформација, које се, такође, не смеју потцењивати и занемаривати, и против којих се треба одлучно борити.

ОвOME се може додати чињеница да је још у јеку револуције донет први Пројект Уредбе о радничкој контроли, у којем се у осам тачака регулишу права, обавезе, обим послова и начин избора ових органа.

Наша народноослободилачка борба и социјалистичка револуција увек се ослањала на масовну и широку базу радника и сељака, што јој је и давало посебно обележје и одређене специфичности, које су се испољавале посебно у функцији народноослободилачких одбора.

Отуда је природни наставак наше револуције увођење самоуправљања 1950. године, доношење Основног закона о управљању државним привредним предузећима и вишим привредним удружењима од стране радних колектива.

Даљи наш развој и кретање теку у правцу сталног јачања и развијања самоуправног социјализма, чему нови уставни дају свој посебан допринос.

Стога је за наше друштво, на садашњем степену развоја, битно да се стално развија и подстиче самоуправљање али и обезбеђује што потпунија заштита самоуправних права радних људи и друштвене својине.

Сем тога, мора се имати у виду да уставни одређују да је противустанак сваки облик друштвених односа који би се заснивао на отуђивању услова и резултата рада од радника, као и свако остваривање својих права у удруженом раду којим би се ограничавала једнака права других или њихово остваривање.

Зато отклањање повреда самоуправних права појединаца, групе радника или њихових организација и заједница, није само отклањање учених пропуста или девијација већ и битан допринос даљем развоју самоуправних односа у удруженом раду.

Даљи успеси у борби за ослобађање рада и човека зависе од свесне и организоване акције свих организованих друштвених снага на челу са СКЈ, и њихове упорне борбе на даљем развијању самоуправних односа, јачању свести и одговорности свих радних људи у удруженом раду.

Полазећи од 25-огодишњег искуства самоуправних односа, који су показали неслућене могућности и велику заинтересованост радних људи за развој производње и укрупних продукцио-

них односа путем којих радни људи решавају своје личне, класне и друштвене интересе и остварују своју власт, а имајући у виду и негативне појаве, покушаје узурпације власти од техно-бирокарских група, појаву групно-својинских односа, либералног понашања у располагању друштвеним средствима, одрицања сваког реда и одговорности, па и директних злоупотреба и прикривања криминалне и друге делатности, разних отпора и супротстављања самоуправном развоју — у нове уставе доследније је уграђен одбрамбено-заштитни механизам, прецизније су утврђена права и овлашћења појединих институција.

При овоме, имале су се у виду и одређене слабости контролне улоге унутар радних организација, која се није довољно и адекватно одвијала, већ се више јачала спољна контрола разних државних, инспекцијских и других органа (која се не сме потцењивати), али се мора јачати и унутрашњи одбрамбени механизам самих радних организација.

Због тога устави уводе посебну заштиту самоуправних права радних људи и друштвене својине. Ову заштиту обезбеђују, пре свега, сами радни људи непосредно, путем органа управљања, органа самоуправне контроле, као и доследним изграђивањем делегатског система. Затим, ову заштиту обезбеђују скупштине друштвено-политичких заједница, и њој одговорни органи, судови, јавна тузилаштва, и други органи, а као нове институције уведени су судови удруженог рада и друштвени правобраниоци самоуправљања, чиме је употпуњен јединствен механизам ове заштите.

Закон о удруженом раду даље разрађује место и улогу свих субјеката друштвене заштите, а посебно СРК.

Када говоримо о питању самоуправне радничке контроле морамо полазити од чињенице да остваривање самоуправљања, контрола извршења задатака и заштита самоуправних односа чини једну целину. Да право и обавезе такође чине једну целину и да се све друштвене снаге морају стално залагати да се стварају што бољи услови да радни људи остварују своја права, да све институције и органи у друштву обављају законито и доследно своје функције и да свако у оквиру својих надлежности одговара за своје поступке. Да се доследно остварује оно што је зацртано у Уставу, закону и општим актима радних организација. При томе мора се полазити од чињенице да се радни људи ако хоће да овладају резултатима свога рада и да буду одлучујући фактор у друштву, морају борити за даљи развој самоуправних односа а против незаконитости, неправилности, и других аномалија јер у супротном самоуправни односи могу се извитоперити и злоупотребити.

Стога, основну снагу самоуправне контроле чине сами радни људи који се стално морају оспособљавати за вршење те функције, а сви други фактори, органи и стручне службе морају им помагати. То је једно од суштинских питања и друштвене самозаштите која се код нас изграђује и организовано спроводи.

Основне задатке самоуправне радничке контроле одредио је Устав, а даље разрађује Закон о удруженом раду, где се каже: да радни људи самоуправну контролу врше непосредно, путем органа самоуправљања и путем посебног органа самоуправне радничке контроле.

Када се ради о непосредној контроли самих радних људи, који све више морају бити стварни носиоци одлучивања, морамо се залагати за што потпуније оспособљавање свих радних људи, целе радничке класе, а не само органа СРК, да знају своју улогу, своја права, обавезе и одговорности за даљи, што доследнији развој самоуправних односа у нас.

Затим, да се основни проблеми заштите радних људи и друштвене својине решавају унутар радних колектива где проблеми и настају и где би, по природи ствари, било реално да се и најбоље сагледају и уочене неправилности отклоне, а да се изузетно радни људи обраћају спољним факторима и траже помоћ и подршку.

При томе се мора полазити од уставних обавеза свих радних људи да целисходно користе средства у друштвеној својини, да их стално увећавају и обнављају, чувају и заштићују и савесно са њима управљају. Да се води рачуна о штедњи и потрошњи јер је то услов укупног друштвеног, па и личног стандарда.

— Да се стално подстиче и изграђује систем награђивања према раду, да стварно рад и радни резултати буду основни услови и мерило за све.

— Да се развија и јача демократска атмосфера у којој ће радни људи смело, отворено и одлучно указивати на своје, а и туђе слабости и грешке, са циљем да се оне отклоне и у даљој акцији превазилазе.

Отуда превасходан задатак свих друштвено-политичких организација, а пре свега СКЈ и Синдиката да се заложе непосредно и практично да се изграђује такав метод рада који ће омогућавати самосталан и одговоран рад свих органа и институција па и органа СРК.

За остваривање непосредне контроле од стране радних људи, веома је значајно да се ови упознају са основним самоуправним актима, да буду потпуно и истинито обавештавани о свим битним питањима од значаја за остваривање самоуправљања, да им се омогући увид у поједине списе и документа, а онемогућавање таквог увида да се утврди као тежа повреда радне дужности и угради у самоуправна општа акта. Да радник за стављање предлога или захтева на збору или другом радном телу не може бити позван на одговорност или стављен у тежу ситуацију.

За многа питања о којима се одлучује битно је да се претходно организује расправа и радни људи детаљно упознају о проблемима и предлозима, па затим иде на одлучивање од референдума до јавног гласања, јер у супротности сваки облик одлучивања може бити изигран.

За остваривање непосредне контроле врло је значајно да се имају у виду одређене одредбе ЗУР-а које се морају уградити у самоуправни општа акта организација удруженог рада и других самоуправних субјеката а посебно:

Члан 26. који говори о остваривању самоуправљања, облицима одлучивања и контроли извршавања одлука од стране радника, као и обавези обавештавања радника о пословању, о материјалном и финансијском стању, о стицању и расподели дохотка, о коришћењу средстава и о другим питањима од значаја за остваривање самоуправљања.

Ове начелне одредбе су посебно разрађене у делу — обавештење радника у удруженом раду — у члановима 546—550, где се инсистира на редовном, благовременом, истинитом и потпуном обавештавању (члан 546) и на начин приступачан раднику (чл. 547), а непоступање предвиђено је као прекршај (чл. 652, тачка 20). Треба посебно истаћи да недавање овако предвиђених информација представља основу и за примену привремених мера (чл. 619, тачка 6). Затим да се ова обавештења достављају и органима СРК (члан 548), а недостављање је кажњиво као прекршај (чл. 654, тачка 12), и посебно да је раднички савет дужан да раднике и синдикат упознаје са налазима СРК и упозорењима ДПС (чл. 549) а непридржавање овога такође је предвиђено као прекршај (чл. 654, тачка 13).

Потом је врло важан чл. 28. који обавезује раднике на одговорност за остваривање утврђених заједничких циљева, развијање самоуправљања и заштиту друштвене својине, а за повреде права овлашћени орган у ООУР дужан је да покрене поступак за заштиту тих права и интереса. Затим чл. 144. став 1. који обавезује да се резултати рада морају исказивати на начин и у роковима који осигуравају радницима да могу разматрати и оцењивати резултате рада радника и пословање ООУР. А чл. 145. обавезује да се најмање једном у 6 месеци обавештавају радници у ООУР о коришћењу друштвених средстава удружених у банке и друге финансијске организације, а непоступање по овим одредбама кажњава се прекршајно (чл. 651. став 1. и чл. 653. тачка 3).

У чл. 232. се утврђује да радници имају право и обавезу да чувају друштвена средства, да их заштићују и да са њима савесно и брижљиво рукују.

Посебно је значајна одредба чл. 462. став 2. која обавезује да се о свим питањима о којима се одлуке доносе личним изјашњавањем мора обезбедити претходно расправљање. Ово је битно, јер се без претходне, добро организоване и припремљене расправе, сваки облик одлучивања може изиграти и радни човек ставити пред свршен чин.

Члан 467. обавезује на претходну расправу пре закључења уговора о кредитима за инвестиције и прибављању средстава у већем обиму, дугорочним улагањима и сл. — јер без ове расправе раднички савет не може донети одлуку.

Члан 614. обавезује да у ООУР сваки радник мора имати самоуправни споразум о удруживању, статут и друге самоуправне опште акте са којима се уређују радни односи. Ово је од изузетне важности да би радни људи знали своја права, обавезе и одговорности у остваривању самоуправљања.

Други вид самоуправне контроле радници остварују преко органа управљања, где посебно место имају раднички савети и њихови извршни органи. Раднички савет остварује контролу над радом извршних органа, пословодних органа и стручних служби. Даје им смернице и упутства у циљу отклањања неправилности било по својој иницијативи, било по предлогу радника или органа СРК, чије предлоге је дужан да разматра и предузима одговарајуће мере. Сем тога, раднички савет може укинути или обуставити од извршења акте и радње извршних органа, ако се са њима прекорачују овлашћења или крше самоуправна права радних људи. Раднички савет посебно прати како се спроводи пословна политика и какве се мере у циљу њене реализације предузимају, како се извршавају и спроводе одлуке радничког савета, и сл.

У оквиру своје надлежности раднички савет утврђује одговорност пословодних органа, а у одређеним случајевима може захтевати њихово разрешење, а о спорним случајевима одлучује суд удруженог рада.

Међутим, ако раднички савет донесе неку одлуку супротно упозорењу радних људи, синдиката, органа СРК, СДК и ДПС и сл. пословодни орган је дужан да такву одлуку обустави и покрене поступак пред судом удруженог рада. У оваквим случајевима чланови радничког савета могу сносити политичку и другу одговорност или бити опозвани.

Зато је битно да се јача улога и одговорност чланова радничких савета на свим нивоима и обезбеди доследно вршење њихових уставом и законом утврђених функција.

Овде се мора истаћи и чињеница да и пословодни органи морају имати своје Уставом и законом утврђено место и улогу да би што успешније обављали своје функције. При томе се мора имати у виду да и они имају овлашћења да врше контролу законитости аката које доносе раднички савети и у одређеним случајевима могу обуставити извршење, ако сматрају да су у супротности са законом, и о томе обавестити надлежне државне органе.

Посебно место и улогу имају органи СРК.

Њих бирају радни људи непосредно по делегатском принципу, као и чланове радничког савета, уз вођење рачуна да се у њих изабере што више људи из непосредне производње, односно носилаца основне делатности, да би сви делови и процеси рада били заступљени.

Поред тога битно је да се изаберу добри и вредни радници, доследни борци за самоуправне односе, смели и одлучни људи који ће покретати и захватати суштинске проблеме. Добро је да се приликом избора увек бира већи део нових чланова

да би се ови органи стално освежавали и јачали, али да остане по потреби и део раније бираних ради континуитета у раду.

За рад посебног органа СРК, битни су прописи о самоуправној радничкој контроли (чл. 551. до 565) који потпуније регулишу права и обавезе ових органа, као и обавезе органа управљања према радницима. Тако чл. 552. обавезује раднички савет и пословодни орган — у ООУР да омогући сваком раднику увид у списе, извештаје и пословање на начин утврђен самоуправним општим актом (чл. 553. став 1) — а у ставу 3. се истиче да радник за стављено мишљење, примедбе или предлоге на збору или органу управљања не може бити позван на одговорност и стављен у неповољнији положај. Ако пословодни орган или други руководићи радник поступи супротно чини тежу повреду радне дужности. Затим се регулише остваривање контроле путем радничког савета (чл. 554) и обавезе радничког савета да разматра примедбе СРК, отклони неправилности и предузме друге мере (чл. 555). Затим се прецизира обим рада СРК (чл. 556), начин избора (чл. 557), начин опозива (чл. 558), дужности пословодног органа према СРК и обезбеђење стручне помоћи (чл. 560) — права органа СРК да сарађује са органима надзора, друштвеним правобраниоцима самоуправљања, СРК и другим органима (чл. 561) као и обавезе ових органа да им пруже помоћ и дају потребне податке, а члан 562. утврђује обавезе према синдикату уколико надлежни органи у ООУР не предузму одговарајуће мере. Сем ових одредби за рад органа СРК треба имати у виду и одредбе чл. 180, 202, 446, 517, 546, 548, где се посебно помињу и ови органи, а чл. 566. утврђује да се у статуту ООУР уређују поред осталог и обавезе и одговорности чланова органа СРК, а члан 623. предвиђа да иницијативу за предузимање привремене мере може дати и орган СРК, а члан 659. предвиђа блаже кажњавање и ослобађање од казне ако је прекршај открио орган СРК или сами радници у ОУР.

Упоредо с тим морају се стално стварати услови за што нормалнији рад ових органа и то треба да постане брига свих друштвено-политичких организација јер је то саставни део даљег уставног трансформисања и доследног остваривања делегатског система и стварања услова да радни човек постане одлучујући фактор у друштву.

У многим општинама у Војводини посебно су анализирани и сагледавани проблеми рада СРК, одржавана разна саветовања и семинари на иницијативу СКВ, Синдиката и клубова самоуправљача, што је такође допринело њиховој све већој афирмацији.

Све је то допринело да се почетни проблеми, лутања, несналажења и неразумевања у раду превазилазе и да се органи СРК све реалније и доследније постављају, да плански и програмски прилазе своме раду, да се све мање баве разним периферним питањима (када ко долази на посао и сл.) већ захваћају суштинске проблеме тј. како се остварују самоуправни односи, спроводе самоуправна општа акта, како се реализује по-

словна политика, како се располаже са друштвеним средствима, како се остварују и штите самоуправни права и слично.

У том правцу органи СРК морају развијати што потпунију сарадњу са друштвено-политичким организацијама, органима управљања, извршним органима (разним одборима и комисијама), органима унутрашње стручне контроле, органима друштвене самозаштите и другим службама и телима да би се јединствено и синхронизовано деловало и да би се на разне аномалије благовремено и ефикасно реаговало.

Због тога органи СРК морају пре свега превентивно деловати, упозоравати на одређене слабости и пропусте и предлагати да се оне отклоне. При томе се увек мора имати у виду да они не одлучују већ својим закључцима предлажу, сугеришу одређене мере и акције са циљем да сваки орган врши свој део посла утврђен законом, статутом или другим општим актом.

Зато је посебно важно истаћи да се увек мора настојати да се одређени пропусти, слабости или злоупотребе тачно и истинито утврде да би се према кривцима предложиле, односно предузеле адекватне мере, почев од критике, политичке или друге одговорности (дисциплинске и сл.) па до предлога да о одређеној ствари одлучи суд удруженог рада или други надлежни суд или орган, или иницира примена одређене привремене мере.

У многим случајевима је важно да се слабости благовремено отклоне, пропусти исправе, како до негативних последица не би ни дошло (боља заштита на раду, спречавање измишљених боловања и сл.).

У појединачним случајевима, уз тачно утврђене чињенице, према појединцима се могу отклонити неосноване сумње или инсинуације, јер и таквих појава у пракси има, што ће доприносити већем међусобном разумевању и бољој сарадњи и јачању демократских, хуманих односа у радним колективима, што је од посебног значаја за даљи развој укупних самоуправних односа у којима је радни човек од највеће вредности.

Посебно наглашавамо да органи СРК не спроводе сами поступак, сем у изузетним случајевима ако за то имају могућности, већ одређене стручне послове за њих, или уз њихово присуство, обављају стручне службе по препоруци органа управљања или пословодног органа. Непружање ове помоћи представља тежу повреду радне дужности и појединци подлежу дисциплинској одговорности, што треба уградити у самоуправни општа акта. Сем тога, у одређеним случајевима органи СРК могу се обраћати за помоћ истим органима у својој или другој организацији удруженог рада, а могу захтевати да служба друштвеног књиговодства (СДК) изврши потребан увид или контролу у начин располагања са друштвеним средствима.

Поред тога они се могу обраћати и тражити помоћ и од других државних органа (органи СУП-а, суда, јавни тужиоци и инспекцијски органи), или од органа друштвеног надзора.

При томе се мора имати у виду и чињеница да су и ови органи обавезни да о својим запажањима, која су од значаја за рад самоуправних органа, ове редовно обавештавају, као и органе СРК.

Од посебног је значаја сарадња органа СРК са друштвеним правобраниоцима самоуправљања, као новом институцијом, да би се у одређеним случајевима непосредно договарали и по потреби предузимале заједничке мере у циљу боље заштите самоуправних права радних људи и друштвене својине. ДПС могу давати савете и пружати стручну помоћ.

Али, ни ова се, као ни било која друга сарадња не може и не сме претворити у патронат.

Органи СРК су непосредни самоуправни органи радних људи, њихов саставни део, који једино њима (зборовима радних људи) одговарају за свој рад.

Отуда акција свих организованих друштвених снага мора тећи у правцу њиховог оспособљавања али и самосталног и одговорног рада.

Зато сматрамо да је потребно посебно указати и на негативне тенденције које иду у правцу да се све контролне улоге сведу само на орган СРК, да сва упозорења и запажања иду искључиво преко њих, што би могло да слаби интересовање и одговорност и свих других институција унутар организације удруженог рада.

Сем тога то би водило професионализацији ове функције што није у духу устава, већ напротив оспособљавање свих радних људи целе радничке класе да врше контролну улогу што је у суштини нашег самоуправног друштва.

Са тим у вези су и извесне појаве да се укидају унутрашње стручне контроле. То је недопустиво, јер те унутрашње контроле обављају стручну контролу у процесу производње, контролу квалитета производа или услуга, контролу заштите на раду, противпожарне заштите и слично. Таква контрола има претежно стручни карактер и део је технолошког процеса производње и организације рада, коју обављају за то квалификовани људи, којима је то радни задатак у укупној подели рада.

Њихов делокруг рада је посебно одређен и они треба да и даље остану као посебне службе. Но, са њима органи СРК треба да сарађују и да по потреби обезбеде заједничке акције у циљу што боље организације рада и пословања.

Затим је веома важна сарадња са одборима или комисијама за народну одбрану и друштвену самозаштиту у циљу сталног развијања и јачања будности, и појачане одговорности у свим срединама и на свим нивоима, да би се подстицала и изграђивала друштвена самозаштита као значајан фактор у борби против нерада, неодговорности, јавашлука и других друштвено-штетних појава.

У пракси има одступања од утврђених правила понашања која су утврђена Самоуправним споразумом и Статутом. У самоуправним споразумима и другим актима говори се једно а

чини се друго, то се не може толерисати, јер то смета даљем развоју самоуправљања. Самоуправљање није анархија већ високо организовано друштво рада, реда и одговорности које радни људи изграђују и за које се боре.

Друг Тито је на VII конгресу Синдиката рекао да „основни узроци спорости и недовољне ефикасности у реализацији свега што смо усвојили леже у томе што непосредни произвођачи у основним организацијама и удруженом раду у цјелини још нису довољно овладали друштвеном репродукцијом и што, у њихово име, често, други одлучују. Због тога нам теку споро и процеси договарања и удруживања, јер би радници лако нашли заједнички интерес и заједнички језик...”.

Све напред изнето потврђује да се ради о веома сложеној, обилној и одговорној функцији чланова СРК.

При томе се мора нагласити и одговорност чланова СРК, које своје обавезе и задатке морају вршити у границама датих овлашћења, а уколико их заобилазе морају сносити одређене последице (опозив и слично).

Међутим, у пракси има и потешкоћа у раду ових органа. Појединцима се праве сметње и онемогућава рад, а има и случајева шиканирања, неоснованог премештања на друго радно место, и непружања потребне стручне и друге помоћи.

Зато би у самоуправна општа акта основних и других организација удруженог рада требало тачно уградити права, обавезе и одговорности чланова СРК за чега Закон о удруженом раду даје довољно основа.

На тај начин би се створили услови за нормалан и одговоран рад органа СРК, којима треба дати пуну подршку и непосредно им помагати да што боље и успешније обаве свој део послова.

Боривој Никшић
судија Савезног суда

НЕКИ ПРОБЛЕМИ УСЛОВНЕ ОСУДЕ И СТИЦАЈА

У одредбама Кривичног закона СФРЈ, које се односе на условну осуду и стицај кривичних дела, има недоречености, колебаљивости и нелогичности. Ово констатујем, не да бих критиковао Закон, већ да бих понудио решења за примену Закона у пракси.

Задржаћу се на четири питања.

1) О поступку суда, односно о форми и садржини одлуке којом се условна осуда опозива због неиспуњења одређене обавезе у условној осуди, у односу на утврђену казну, одредбе Кривичног закона СФРЈ су у извесном смислу колебаљиве и нејасне. Тако, у члану 56. се наводи да ће суд „... опозвати условну осуду и изрећи казну која је утврђена у условној осуди...”, у члану 57. став 2. да ће суд „... одредити да се изврши утврђена казна у условној осуди”, а у члану 58. став 4. само да ће суд „... опозвати условну осуду”.

Поставља се питање како тумачити ове одредбе и какву одлуку у односу на утврђену казну треба суд да донесе приликом опозивања условне осуде због неиспуњења обавезе.

Сматрам да у свакој одлуци суда, којом се опозива условна осуда због неиспуњења одређене обавезе, треба изрећи утврђену казну из условне осуде. Ово са разлога што наведене одредбе не треба тумачити изоловано од осталих одредаба Кривичног закона СФРЈ. У свим одредбама Закона се изричито прописује да ће суд у пресуди изрећи казну која се има извршити, тј. кад доноси безусловну осуду. Исто тако и у одредбама о опозивању условне осуде због извршења другог кривичног дела, Закон одређује да ће се изрећи казна. И најзад, у члану 56. Закон одређује да ће суд у случају неиспуњења неке обавезе опозвати условну осуду и изрећи утврђену казну. Дакле, све казне које треба извршити суд ће изрећи. Извршавају се само изречене казне, а не утврђене. Из ових разлога сматрам да одредбу члана 57. став 2. „... одредити да се изврши утврђена казна...” треба тумачити тако да ће ово изрицање утврђене казне „одредити” извршење, и да одредба члана 58. став 4.

„... опозваће условну осуду” подразумева да ће суд изрећи утврђену казну из условне осуде.

2) По члану 52. став 1. „Условном осудом суд учиниоцу кривичног дела утврђује казну...”, затим по члану 53. став 1. „Условна осуда се може изрећи кад је учиниоцу утврђена казна...”. Иако се у члану 54. став 2. говори о условној осуди за више кривичних дела, што значи да у случају стицаја није искључена условна осуда, у Закону недостаје одредба о томе како ће се одређивати казна у условној осуди кад се учиниоцу суди за више кривичних дела, тј. није предвиђено како ће се одређивати казна у условној осуди у случају стицаја кривичних дела. Према одредбама о стицају кривичних дела у члану 48. најпре се утврђује казна за свако кривично дело, а потом изриче казна, односно јединствена казна. Свакако да се одредбе о стицају из члана 48. не могу доследно примењивати код условне осуде, с обзиром да се условна осуда изриче, а казна утврђује, те да се казна изриче тек кад се условна осуда опозива. Како је условна осуда упозорење уз претњу казне, то не би било могуће за свако кривично дело утврдити казну и оставити казне као утврђене, пошто у том случају учинилац којем је изречена условна осуда, не би знао којом се казном „прети”.

Решење треба тражити у члану 54. став 4, који регулише питања стицаја и казни кад су у питању две одлуке о условној осуди. Наиме, овом одредбом се уводи нов институт „утврђивања јединствене казне” уз примену правила о стицају из члана 48. у случају кад суд не опозове ранију условну осуду и нађе да и за кривично дело, за које се суди, треба изрећи условну осуду. Овакво решење је једино могуће и кад је у питању стицај у једној одлуци. Према томе суд ће за свако кривично дело утврдити казну, па потом утврдити јединствену казну уз примену правила о стицају из члана 48.

3) По члану 53. став 2. „за кривична дела за која се може изрећи казна затвора у трајању од десет година или тежа казна, може се изрећи условна осуда само ако је казна из става 1. овог члана утврђена ублажавањем законом прописане казне (члан 42)”, што значи ако се ублажавањем казне утврди казна затвора до две године или новчана казна. То значи да се код утврђене казне затвора од једне године до једне године и једанаест месеци може изрећи условна осуда ако је посебан минимум казне затвора две године, а не може изрећи ако је посебан минимум казне једна година затвора. Из овог произлази да се код утврђене казне затвора између једне године и једне године и једанаест месеци може изрећи условна осуда кад је у питању теже кривично дело, а не може кад је у питању лакше кривично дело. То у примеру изгледа овако: ако се утврди казна затвора, рецимо, од једне године и шест месеци за кривично дело код кога је забрањена казна затвора од две до петнаест година може се изрећи условна осуда, а не може кад је у питању кривично дело са прописаном казном затвора од једне до десет година.

Ова одредба закона је нелогична, али се ту ништа не може учинити. Ову нелогичност морамо прихватити и примењивати све до наредне измене закона. Кривични закон СФРЈ није предвидео посебан минимум од две године затвора, а биће срећа ако ни кривични закони република и покрајина не предвиде овакав посебан минимум. У том случају би ова нелогична одредба била суспендована.

4) Према члану 38. став 4. казна затвора до шест месеци може се изрећи и на пуне дане. Значи, како за једно кривично дело, тако и за кривична дела у стицају, с тим да изречена казна затвора не може бити дужа од шест месеци. Међутим, одредбе о стицају (члан 48) не дају изричито решење како ће се изрећи казна када је за једно кривично дело утврђена или изречена казна затвора до тридесет дана, а за друго казна затвора преко шест месеци. Поставља се питање да ли је законодавац хтео да искључи изрицање јединствене казне за овакве случајеве или је ово пропуст у закону. Свакако да се није хтело искључење изрицања јединствене казне, с обзиром да се код стицаја претходно утврђују казне за свако кривично дело, а потом изриче казна, а то би значило да се у једној пресуди могу изрећи две главне казне, што је без сумње неодрживо. Ради се о пропусту у закону, који тражи решење, пошто ће у пракси несумњиво доћи до оваквих случајева. Додуше, када се суди за кривична дела у стицају суд може прибећи избегавању ове ситуације (на штету оптуженог) утврђивањем казне преко тридесет дана, но овакве ситуације могу бити присутне код спајања казни по правоснажним пресудама у неправном понављању кривичног поступка или кад при суђењу треба обухватити и казну по ранијој правоснажној пресуди. Свакако да суд не може оставити ствар нерешену, већ мора донети одлуку. Поставља се питање какву ће одлуку донети?

Кад је стицај три или више кривичних дела, а само за једно кривично дело је утврђена казна затвора испод тридесет дана, могуће је применити систем асперације, с обзиром да се утврђена казна до тридесет дана може „утопити“ у изречену јединствену казну. Проблем се поставља за стицај два кривична дела, односно две пресуде, а кад је за једно кривично дело изречена, односно утврђена казна затвора испод тридесет дана. У оваквом случају није могуће применити систем асперације, нити систем кумулације, пошто се не може изрећи јединствена казна и на дане код осуде преко шест месеци затвора. Преостаје само трећи систем који закон познаје, тј. систем апсорпције.

Сматрам да код опасних случајева треба применити систем апсорпције, као најповољнији за оптуженог и с обзиром да овакво решење није у супротности ни са једном одредбом Закона, као што би било у случају примене система кумулације или асперације.

Мр Сава Н. Грујић
адвокат у Новом Саду

НЕПУНОЛЕТНА ЛИЦА КАО СВЕДОЦИ

(Чл. 226—228. ЗКП)

1. Дужност сведочења је општа обавеза свих лица која су позвана да пред судом искажу оно што им је познато из прошлости а битно је за предмет доказивања. Обавеза сведочења је општа, тако да обухвата не само пунолетна, већ и малолетна лица, под одређеним условима. Способност сведочења није везана за дужност сведочења, јер су то две различите правне и логичке категорије из чега произилазе и одређене последице. Способност сведочења везана је само за душевну развијеност и опште стање психичких способности лица које се појављује као сведок. Стога сведок може бити свако лице које испуњава овај услов независно од узраста и година живота, па се тако као сведоци могу појавити и деца, без обзира што су, по природи ствари, изузета од дужности сведочења.

2. У правној науци и судској пракси могућност да се и дете појави као сведок не доводи се у питање. Поставља се само питање који је моменат у развоју детета одлучан да би се оно могло појавити као сведок. Тај моменат је везан за способност запажања и репродуковања запаженог. Уколико дете није у стању да запази и репродукује запажено оно се не може појавити као сведок, без обзира на свој узраст. Зато је могуће да се дете млађег узраста појави као сведок, што не мора бити случај и са дететом старијег узраста, јер је битна душевна развијеност, не и узраст детета. У развоју душевног живота деце постоје разне фазе сазревања, које су углавном везане за одређени узраст, али често постоје и велика одступања, тако да су понекад деца млађег узраста душевно развијенија од деце старијег узраста. Због тога је могућа ситуација да се као сведок појави дете од 3—4 године, а не и оно које је старије. Да ли ће се одређено дете моћи појавити као сведок то зависи од његове душевне развијености и онога што је предмет доказивања, јер је могуће да и нормално душевно развијено дете није у стању да запази и репродукује одређену врсту чињеница и догађаја, али да је зато у стању да запази и репродукује неку

другу врсту чињеница и догађаја. Ово схватање није новијег датума и времена. Оно постоји у правној науци и судској пракси од раније.¹

3. Поред опште дужности сведочења процесно право познаје и установу ослобођења од дужности сведочења и ускраћивања одговора на поједина питања. Одређени круг лица је ослобођен од дужности сведочења услед брачне, родбинске, тазбинске или неке друге везе са окривљеним. Ослобођење од дужности сведочења је инспирисано разлозима хуманости и уверењем да би искази одређених лица у неким ситуацијама имали малу доказну вредност обзиром на односе који постоје између сведока и окривљеног. Уколико би се од ових лица захтевало да сведоче то би код њих створило морални притисак, који би за њих био тешко решив, јер би таква лица била стављена често пред нерешиве моралне и друге дилеме. Да би се ово избегло овој категорији лица се даје ослобођење од дужности сведочења. Лице које је ослобођено од дужности сведочења слободно одлучује да ли ће се користити овом погодном или не. Од опште дужности сведочења ослобођени су по чл. 227. ст. 1. Закона о кривичном поступку: брачни друг окривљеног; сродници окривљеног по крви у правој линији, без обзира на степен сродства; сродници у побочној линији до трећег степена закључно; усвојеник и усвојилац окривљеног, и верски исповедник о ономе што му је окривљени исповедио.

4. Питање примене установе ослобођења од дужности сведочења код пунолетних лица не задаје тешкоће, али то није случај и онда кад су у питању деца и малолетна лица. Ово је посебно случај код деце, јер се поставља питање да ли је дете уопште у стању да ваљано оцени значај права ослобођења од дужности сведочења. У правној науци и судској пракси правилно је заузет став да дете (лице до 14 година живота) није у стању да схвати значај ослобођења од дужности сведочења.²

¹ Огорелица, др Никола: Казнено процесуално право, Загреб, Накладом Краљ. Хрват.—Славон.—Далмат. Земаљске Владе, 1899. год. на стр. 349, у вези могућности да се и деца појаве као сведоци каже: „Иначе доб сама по себи не искључује свједочанство, јер зависи од увиђавности суца, да ли ће саслушати и дјецу, која су надмашила прве године живота, и уважити њихово свједочанство”.

Марковић, др Божидар: Уџбеник судског кривичног поступка Краљевине Југославије, Београд, Народна штампарија, 1930. год. на стр. 382 каже: „И деца се могу испитивати као сведоци”, а „хоће ли доказну вредност имати исказ детета, сасвим је одвојено питање”.

Чубински, др Мих.[аило] П.: Научни и практични коментар Закона о судском кривичном поступку Краљевине Југославије, Београд, Геца Кон, 1933. год. на стр. 318—319, стоји на истом гледишту.

² Васиљевић, др Тихомир: Систем кривичног процесног права СФРЈ, Београд, Завод за издавање уџбеника Социјалистичке Републике Србије, друго измењено и допуњено издање, 1971. год. на стр. 353—354, каже у вези овога да дете—сведок до 14 година „по правилу није у стању да правилно оцени ситуацију”, и да је пракса Врховног суда Југославије

Не би било логичког и психолошког оправдања ако би се детету препустило да одлучује да ли ће ускратити исказ или не, већ треба узети да оно ускраћује исказ када се нађе у таквој ситуацији, јер оно и иначе нема обавезу сведочења, па утолико пре ово треба применити кад је у питању чл. 227. ст. 1. Закона о кривичном поступку. У Закону се о овом питању не говори, али ми сматрамо да је ово решење правилно, јер води рачуна о притисцима којима би такво лице могло бити изложено, ако би се препустило да цени једно право чији садржај, суштину и последице не може да схвати.

5. Питање примене уставне установе ослобођења од дужности сведочења малолетника није било експлицитно решено у Законнику о кривичном поступку из 1953. год., већ су се примењивале сходне одредбе овог Законика. Судској пракси је било препуштено да у складу са одређеним одредбама Законика изналази одговарајућа решења. Закон о кривичном поступку унео је у круг лица која су ослобођена од дужности сведочења и категорију малолетних лица. У чл. 227. ст. 3. Закона о кривичном поступку стоји да се малолетно лице не може саслушати као сведок ако је с обзиром на свој узраст и душевну развијеност неспособно да схвати значај права да не мора сведочити осим ако то сам окривљени захтева. То је потпуно нова одредба у кривично процесном законодавству у нас. Из поменуће одредбе произилази да је овде у питању случај кад се једно лице не може саслушати као сведок, а не и кад је у питању ослобођење од дужности сведочења, иако се ова одредба налази у члану 227. Закона о кривичном поступку, који говори само о ослобођењу од дужности сведочења.

6. Не улазећи у оправданост уношења ове одредбе у кривично процесно законодавство, може се, чини нам се, поставити питање оправданости систематског положаја и места ове одредбе у чл. 227. Закона о кривичном поступку, који говори о ослобођењу од дужности сведочења. У Закону се јасно каже да се малолетно лице „не може“ саслушати, под одређеним условима, па се намеће питање да ли је овој одредби, оваквој каква је сада, место тамо где се говори о ослобођењу од дужности сведочења или у одредби која помиње случајеве када се сведок не може саслушати. Члан 226. Закона о кривичном поступку предвиђа случајеве кад се неко лице не може саслушати као сведок. То је оно лице које би својим исказом повредило дужност чувања службене или војне тајне, док га надлежни (не и било који други) орган не ослободи те дужности, и бранилац окривљеног о ономе што му је окривљени као свом браниоцу поверио, осим ако сам окривљени захтева сведочење. Сматрамо да је одредба из чл. 227. ст. 3. Закона о кривичном поступку, која говори о малолетном лицу које због свог узраста и душевне развијености није способно да схвати значај права да не мора сведочити, потпуно погрешно постављена у овај члан који садржи одредбе

ишла у том правцу да се за сведоке до седам година узимало да не желе да сведоче.

о лицима која су ослобођена од дужности сведочења. Место одредби из чл. 227. ст. 3. требало би да буде у чл. 226. Закона о кривичном поступку, који говори о лицу које се не може саслушати као сведок. De lege lata члан 227. Закона о кривичном поступку иако би требало да садржи само одредбе које говоре о ослобођењу од дужности сведочења садржи и одредбе о лицима која се не могу саслушати као сведоци, којима је по систему место у члану 226. Закона о кривичном поступку. Упо-ређивање одредби из чл. 226. ст. 2. (бранилац окривљеног) и чл. 227. ст. 3. (малолетник који не може да схвати значај права да не мора сведочити) показује да се ради о готово идентичном правном положају лица која се не могу саслушати „осим ако то сам окривљени захтева”. Из анализе поменутих одредби несумњиво се закључује да се наведена категорија лица не може саслушати по њиховој вољи, већ само на захтев окривљеног, што јасно указује на чињеницу да се ради о одредбама које имају једнак режим и положај у систему кривично-процесног права, без обзира што се ове категорије лица налазе de lege lata на различитим местима у закону. Консеквентан став у систематизацији процесног закона захтева да се овде изврши систематска исправка, тако што би се одредба чл. 227. ст. 3. пренела у чл. 226. Закона о кривичном поступку, који говори о лицима која се не могу саслушати као сведоци, јер овако како сада по систематизацији стоји излази да се ради о лицима ослобођеним од дужности сведочења, иако су у питању лица која се не могу саслушати. Лица која су ослобођена од дужности сведочења нису ослобођена од дужности сведочења у поступку према малолетнику, ако се имају утврдити околности потребне за оцењивање душевне развијености малолетника, упознавање његове личности и прилика у којима живи. У погледу осталих околности не постоји обавеза сведочења у поступку према малолетнику, када су у питању лица из чл. 227. Закона о кривичном поступку.

7. Смисао одредбе из чл. 227. ст. 3. Закона о кривичном поступку је у чињеници да се заштити личност оног малолетника који није у стању да процени и схвати једно своје важно право, чије пропуштање може нанети често и непоправиву штету (нпр. сведочење на штету једног или оба родитеља или веома блиских сродника). Законодавац је ипак оставио могућност сведочења и овог лица ако то захтева сам окривљени, јер је вероватно нашао да положај окривљеног и његово право одбране иде испред овог права малолетника. Право одбране окривљеног као јаче право искључује ово право малолетника, јер се претпоставља да исказ малолетника може помоћи окривљеном у његовој одбрани. Супротно решење, које би искључивало право окривљеног да од малолетника (који не може да схвати значај права да не мора сведочити) тражи да сведочи крњило би право одбране, и зато сматрамо да је ова одредба била потребна иако не на месту где се сада налази.

8. Закон о кривичном поступку садржи у чл. 228. одредбу која говори о исказима оних сведока на којима се не може

заснивати судска одлука. Између осталих исказа Закон помиње и исказ малолетника „који не може схватити значај права да не мора сведочити”. По чл. 227. ст. 3. Закона о кривичном поступку овај се малолетник може саслушати, али само под условом „ако то сам окривљени захтева”. Други услови не долазе у обзир код саслушања овог малолетника. Сматрамо да је одредба о малолетнику из чл. 228. Закона о кривичном поступку у колизији са одредбом чл. 227. ст. 3. истог Закона. У чл. 228. без икакве оgrade се каже да се одлука суда не може заснивати на исказу малолетног лица које не може да схвати значај права да не мора сведочити, док се у чл. 227. ст. 3. Закона не каже да се такав малолетник не може уопште саслушати, већ само да се може саслушати али под једним одређеним условом (ако то сам окривљени захтева). Нема никакве сумње да се малолетник из чл. 227. ст. 3. Закона може саслушати, под одређеним условима, што самим тим укључује и могућност да се на таквом исказу може заснивати и судска одлука. Уколико би се пошло од стриктног тумачења чл. 228. овог Закона поставља се питање каква је судбина исказа лица из чл. 227. ст. 3. Закона, јер се доводи у питање ваљаност исказа лица које се по изричитом слову Закона може саслушати. По логици ствари, ако се неко лице може по закону саслушати, онда не може на другој страни постојати препрека да се на таквом исказу заснује судска одлука. То би било равно апсурду. Члан 228. Закона је, међутим, изричит и он не оставља никакве сумње када је у питању ова категорија малолетних лица.

9. Колизију одредби из чл. 228. и чл. 227. ст. 3. овог Закона потребно је отклонити тако што би се надопунила одредба из чл. 228. Закона. Сматрамо да би део одредбе чл. 228. Закона о кривичном поступку *de lege ferenda* гласио овако: „Или ако је саслушан малолетник који не може схватити значај права да не мора сведочити а саслушање није захтевао окривљени”. Једино би на овај начин одредба чл. 228. овог Закона била у потпуности усклађена са чл. 227. ст. 3. Закона, тако да не би постојала сумња да ли се, и у ком случају, на исказу овог малолетника може заснивати судска одлука. *De lege lata* по чл. 227. ст. 3. Закона излази да се овај малолетник може саслушати, што подразумева и могућност да се на таквом исказу заснује судска одлука, док по чл. 228. истог Закона на таквом исказу се не може заснивати судска одлука. Овако како сада стоје одредбе чл. 227. ст. 3. и чл. 228. Закона о кривичном поступку (део који се односи на малолетника) искључују једна другу, јер док једна дозвољава саслушање малолетника друга искључује такво саслушање, тиме што му не признаје доказну вредност. Нема сумње да би требало извршити исправку одредби чл. 227. ст. 3. и чл. 228. Закона о кривичном поступку, које још нису ни ступиле на снагу (Закон о кривичном поступку ступа на снагу дана 1. јула 1977), јер се ради о питању које није чисто теоријског и стручног, већ и практичног значаја. Није редак случај да се ова малолетна лица појављују као сведоци пред судом, посебно

у тзв. саобраћајним, крвним, вербалним и другим деликтима. Грешка ове врсте се још некако може поднети у неком стручном или теоријском делу или судској пракси, али не и у закону овог формата и значаја. Брзина којом су вршене измене и допуне кривично процесног права може се узети само као разлог, не и као оправдање за овакве грешке у систематизацији и суштини, јер је у питању материја изузетно значајна за положај окривљеног у поступку. Ово је већ сам по себи довољан разлог да се поменуће одредбе исправе и усагласе.

Ласло Телеки

заменик окружног јавног тужиоца Сүботица

ЈЕДНА ПРИМЕДБА НА ОДРЕДБУ ЧЛ. 22. НОВОГ САВЕЗНОГ КЗ

Доношењем новог Кривичног законика СФРЈ (Сл. лист СФРЈ 44/76), наше кодификовано материјално кривично право постало је богатије са једном важном институцијом о којој је до сада само у теорији и у мањој мери у судској пракси било говора. Реч је о саизвршилаштву као ширем облику саучесништва.

Чињеница да до сада саизвршилаштво није добило своје заслужено место у законском регулусању општег дела кривичног права, вероватно је резултат умањења значаја овог питања и што се у пракси појављује у релативно малом броју случајева, иако нам се ово чини само привидно, на први поглед.

Законско регулусање овог питања зато сматрам важним, јер би се тиме требала потпуно и чисто појмовно раздвојити категорија саизвршиоца од осталих облика саучесништва у ширем смислу, првенствено од помагача у извршењу кривичног дела. Ово раздвајање поменуто два облика је пак важно из разлога што кривични законици појединих земаља, а овде спада и југословенски кривични законик, за помагача предвиђају могућност блажег кажњавања, по принципу тзв. „парификације” (чл. 24. т. 1). Иако се у модерним кривичним законцима казне не утврђују фиксно, већ у границама општег и посебног минимума и максимума, па како се блаже кажњавање изричито дозвољава по тексту кривичног закона, ова тенденција законодавца се не занемарује приликом одмеравања казне.

Са друге стране, по мом мишљењу, не стоји навод да у пракси таквих случајева нема или да они не могу причињавати веће проблеме. Колико таквих случајева има, на пример, само код кривичног дела тешке крађе из чл. 250. КЗ, где су улоге појединих учесника подељене код самог одузимања предмета, па и касније код поделе противправно стечене имовинске користи, па све до случајева где решавање проблема отежава чињеница да се ради о структурално сложеним кривичним делима било да је реч о тзв. вишеактним делима (дела из чл. 252, 179. КЗ и др.), било о кривичним делима где се као законски услов

тражи службено својство или друго специјално својство извршиоца дела (кривична дела тзв. *delicta propria*).

Без обзира, међутим, колико је у пракси било учестало ових случајева, оправданост и корисност законског регулисања институције саизвршилаштва је неспорна и вероватно се тиме руководио и законодавац када је увео чл. 22. КЗ.

Аутентичним одређивањем законског појма саизвршилаштва истовремено оправдано се очекује добијање одговора на углавном два теоретска питања везана за институцију саизвршилаштва и то 1) да ли саизвршилаштво припада извршилаштву или саучесништву и 2) да ли се могу и како разграничити саизвршилаштво од осталих облика саучесништва.

Не улазећи на овом месту у суштину и теоретску разраду првог питања, желим само да подвучем значај овог на први поглед мање важног питања, које је до сада већ решила теорија и судска пракса.

„Ако саизвршилаштво није вид извршилаштва, по логици ствари извршилац би требало да се појављује као саучесник у извршењу сопственог дела”¹. Исто тако налазили бисмо се у тешкој ситуацији, јер би требало да докажемо акцесорну природу саизвршилаштва, а не у последњем реду у том случају саизвршилаштво би се могло појављивати само у умишљајном облику, што не стоји, будући на умишљајну природу саучесништва, па следствено томе ни за покушај не би се могло казнити.

У историјском развоју кривичног права, међутим, неки буржоаски теоретичари су стали на становиште да саизвршилаштво може бити облик саучесништва, па чак су чинили покушаје да разграниче извршилаштво од саизвршилаштва.² Колика је била несрећена ситуација у теорији по овом питању илустрuje да је био даван чак предлог да се укине опште учење о саучесништву и уведе принцип колико криваца — толико кривичних дела (*Quot deliquenti — tot delicta*).

Данас у огромној већини социјалистичких кривичних права преовлађује мишљење да је саизвршилаштво вид извршилаштва.

Несумњиво интересантније питање је проблем разграничења институције саизвршилаштва од помагања и од већег практичног значаја, имајући у виду на код нас постојећи принцип квалификације, тј. да се помагач може блаже казнити од извршиоца (чл. 20. ст. 1. КЗ).

Но да би се могло приступити решавању овог проблема, претходно је потребно потпуно јасно рашчистити појам једне и друге категорије.

Сам проблем разграничења наведених категорија није од новог датума, а нарочито међу буржоаским теоретичарима је вођена у прошлости³ жива полемика, која негде још увек траје. Углавном су познате две струје: субјективне и објективне. Главни покретач ове полемике је несумњиво тежња одбране окрив-

¹ Vidi Birkmeyer: Vergleichende Darstellung, II, str. 146.

² Vidi Birkmeyera I. d., str. 19.

³ Види коментар Кривичног закона из 1929. године, стр. 118.

љеног да се разграничи лакши вид учествовања (помагања) од тежег (саизвршилаштво) и да то дође до пуног изражаја код одмеравања казне.⁴

Једино овај проблем нема практичног значаја код ових система кривичног права, где принцип парификације није признат (на пример француско право).

Стваралац субјективне теорије био је познати италијански теоретичар Бури, према чијој теорији само према субјективној страни се могло одлучити да ли се ради о саизвршилаштву или помагању, будући да су, према њему, сви услови узрочног процеса до извршења кривичног дела једнаки, те следствено томе, према тим објективним моментима (предузетим радњама) не може се правити разлика између саизвршилаштва и помагања. Зато, према њему, искључиво воља може да буде одлучујућа у том погледу, која руководи учиниоца према остварењу бића кривичног дела, зависно од тога да ли се ради о вољи помагача (*animus socii*) или извршиоца (*animus auctoris*).

Грешке субјективне теорије доказала је и теорија и пракса. Теорија „*conditio sine qua non*” није издржала критику стварног живота где се рашчишћавање психичке позадине учиниоца граничи скоро са немогућношћу, не говорећи о утврђивању доказа о томе у кривичном поступку.

Све то довело је до напуштања субјективне теорије и до формирања објективне теорије, која покушава да одлуку базира насупрот субјективној, на објективне чињенице.

И објективна теорија током времена претрпела је више измена. Старији вид ове теорије полази од разликовања и поделе свих фактора на узроке или услове, па зависно да ли је остварен један или други, утврђује постојање саизвршилаштва (заједничко остваривање узрока) или помагање (остваривање само једног услова). Међутим, шта је то што разликује узрок од услова, ни ова теорија није успела решити, па тако није остала дугот живота.⁵⁻⁶

У XX веку поново се појављује објективна теорија, овог пута међутим са другом основом критеријума. Ова теорија (тзв. формална објективна теорија) разграничење саизвршилаштва од помагања чини зависним од критеријума учествовања у предузимању радње извршења. Према овима, ко учествује у остваривању бића кривичног дела, тј. у радњи извршења описаној у посебном делу Кривичног закона је саизвршилац, а ко само помогне у томе, олакша ову радњу, био би помагач.

Код ове варијанте која несумњиво располаже са до сада и најреалнијом основом, појављује се, међутим, питање где почиње радња извршења управљена на извршење кривичног дела? Питање се нарочито често јавља код кривичних дела крађе и крив. дела која садрже елеменат претње.

⁴ Vidi Hippel: Deutsches Strafrecht, 1930, II, str. 453.

⁵ Види Коментар Кривичног закона из 1929, стр. 119.

⁶ Види Таховић: Коментар Кривичног законика, 1957. г., стр. 120.

Не улазећи у још неке тешкоће примене горње теорије, као што су утврђивање почетка поједине фазе извршења, одмеравање казне за извршиоца и помагача само за покушај кривичног дела, развијала се тзв. мешовита теорија са циљем да садржи у себи све добре стране досадашњих теорија и да покуша, имајући при томе на уму и друштвену праведност, повући реалну границу између саизвршиоца и помагача.

Ова теорија проширује круг оних радњи које се сматрају радњом извршења, уз присуство одговарајуће воље учиниоца, тј. уз присуство такве објективизиране воље која манифестује споља одређене радње, које логички повезују радњу учесника са радњом извршења кривичног дела. Тако према овој теорији не може бити саизвршилац онај учинилац који није предузео и није учествовао у законом прописаној радњи извршења, без обзира на врсту воље (чак иако је постојала тзв. *animus auctoris*), са друге стране, међутим, саизвршилац је онај који је учествовао у предузимању радње извршења, чак и онда ако само *animus socii* постоји на његовој страни. Елементи субјективне теорије улазе у ову теорију код одређивања конкретних радњи које припадају појму радње извршења. Код предузимања оних радњи које не спадају строго у појам радње извршења (на пример, чување страже код кривичног дела тешке крађе) одлучује околност што гледајући логички, животно и глобално, у извршењу кривичног дела јављају се као *заједничко* учествовање, посебно ако до остварења бића кривичног дела долази на основу унапред припремљеног плана, на основу поделе рада или улоге.⁷

Досадашња југословенска судска пракса усвојила је овакву теорију. Тако од учесника кривичног дела тешке крађе извршене обијањем или проваљивањем, чувар страже се сматра исто таквим саизвршиоцем као и онај који је предмет кривичног дела одузео, под условом да се то одвија на основу унапред одређеног плана. Не би се могао са друге стране сматрати саизвршиоцем онај који је прибавио за извршиоца оруђе, план лица места и др., ако у самом извршењу (у ширем смислу) физички није учествовао.

Овакав став је изражен у становишту Златарића, према којем је довољно за саизвршилаштво у кривичном делу убиства ако је последица резултат заједничке намере управљене на убиство, насупрот томе што је смрт оштећеног несумњиво последица само једног од више учесника који су сви заједнички деловали.⁸

Са овим већ од стране судске праксе и теорије досада израђеним становиштем је у складу и законска формулација институције саизвршилаштва изражена у члану 22. новог КЗ. Анализом законске дефиниције да се видети да је при формулисању појма саизвршиоца прихваћена објективна теорија, по-

⁷ Види Таховић: Коментар Кривичног законика, 1962, стр. 89.

⁸ Види Златарић: Кривични законик у практичној примени, I део, стр. 100.

што се тражи „учествовање у радњи извршења”, међутим, из даљег дела дефиниције види се да је објективна теорија допуњена елементима мешовите теорије, јер се даље тражи и да „заједнички учине кривично дело”, што упућује, по мом мишљењу, и на извесну субјективну позадину учесника кривичних дела, а што би се састојало у томе да они, да би могли деловати заједнички, треба да имају заједничку свест да у предузимању одређених радњи, тј. у остваривању одређеног резултата учествују заједно, другим речима учесници (саизвршиоци) треба да знају један за другог, да су њихове радње међусобно повезане и да допуњују један другог.

Једино што може задати тешкоће, не само из аспекта теорије, већ и у судској пракси, јесте формулација широког тумачења круга радњи извршења кривичног дела саизвршиоца, коју је законодавац изразио са додатком „или на други начин”. Сматрам да се овим мисли на проширење круга радњи извршења о чему је већ било раније речи, прихватајући у целости мешовиту теорију саизвршилаштва, а које становиште је иначе и до сада било владајуће у југословенској теорији и пракси. Нема сумње да овај додатак даје могућности да се не упадне у грешку строгог формализма и да законско регулисање, а посебно судска пракса, пронађе правилне квалификације појединим људским понашањима, имајући у виду већ поменућу друштвену праведност, а не у последњем реду и практичност решења.

Др Стојан Михајловић
адвокат у Зрењанину

ДАРОВАЊЕ ЗА СЛУЧАЈ СМРТИ

Уводне напомене

Савремена југословенска судска пракса и правна теорија нису сагласне да ли је правни институт *donatio mortis causa* данас дозвољен или не. Шта више, не постоји ни сагласност шта обухвата даровање за случај смрти, да ли само двостране или и једностране правне послове. У погледу двостраних правних послова — уговора — не постоји сагласност у томе које су њихове правне карактеристике, да ли се на основу тих уговора само одлаже предаја дара до смрти дародавца или је пак битан елеменат и услов да даропримац надживи дародавца, па се зато сматра да су то правни послови *mortis causa* — уговори о наслеђу или правни послови *inter vivos* — облигациони уговори или пак мешовити правни послови.

У ствари, пошто овај правни институт није нормиран позитивним правним прописима, ради се о различитом тумачењу предратних правних правила којима је регулисано даровање за случај смрти. А како је на подручју старе Југославије било више правних подручја на којима је овај правни институт био различито па и супротно третиран, наведене несагласности у савременом југословенском праву су сасвим разумљиве.

Тако је према правном схватању Грађанског одељења Врховног суда Војводине¹ „... правни институт даровања за случај смрти (*donatio mortis causa*) предвиђен раније важећим правним правилима противан позитивним прописима главе III и IV Закона о наслеђивању², па се стога уговорима о даровању за случај смрти не може признати правна ваљаност, нити они могу производити правно дејство” јер „сваки уговор о даровању за случај смрти у суштини је уговор о располагању имовином која би представљала заоставштину дародавца у мо-

¹ Објављено у Зборнику судске праксе, бр. 2—3, Београд 1971, стр. 121.

² Закони о наслеђивању Војводине и Србије имају идентичне одредбе у главама III и IV, али са другачијом нумерацијом. Реч је о наслеђивању на основу тестаментa и о наследноправним уговорима.

менту његове смрти” па ако би се „признала правна ваљаност уговора о даровању за случај смрти, онда би се у сваком случају могла изиграти императивна одредба чл. 108 ЗОН”.³

Насупрот томе, Врховни суд Хрватске⁴ образлаже да „даровање за случај смрти, упркос свом називу спада у правне послове међу живима, чији је учинак одгођен до часа смрти дародавца. Смрт дародавца овдје је увјет или рок до којег је одгођен правни учинак иначе перфектног правног посла док је код уговора о наслеђивању смрт диспониран дио чињеничног стања, тј. правна чињеница без које правни посао није потпун. Према томе, би и по Закону о наслеђивању даровање за случај смрти био дозвољен правни посао”.

Врховни судови Словеније и Србије истичу да је за ваљаност даровања за случај смрти потребно да уговор буде закључен пред судом односно као судски акт, или да изјава буде дана у једном од облика који су прописани у Закону о наслеђивању.⁵

Врховни суд Југославије, расправљајући о уговору о доживотном издржавању закљученом на основу чл. 122. ЗОН, дакле кад се предаја имовине одлаже до смрти примаоца издржавања, посредно се изјашњава о допуштености уговора о даровању за случај смрти кад образлаже: „Али уколико се у таквом случају ради о даровању, одлучује се према стању узајамних давања уговорних странака у вријеме смрти предаваоца имовине о враћању дара ради одређивања нужног дијела, па се поступа по чл. 33. ЗН.”⁶

Док Врховни суд Војводине у већ цитираном правном схватању дефинише даровање за случај смрти као двострани правни посао, дакле искључује једностранни правни посао, Врховни суд Хрватске⁷ наводи да „даровање за случај смрти, ако нема потребне форме (мисли се на форму уговора) важи као легат ако је одржана форма опоруче”. Такво становиште заузимају и Врховни судови Словеније и Србије у наведеним одлукама јер траже да изјава буде дана у једном од облика који су прописани у Закону о наслеђивању што значи да буде у једном од дозвољених облика тестаменталног.

И најзад, док Врховни суд Војводине сматра да „саму даровану ствар обдарени може примити по смрти дародавца”, дакле, не наводи и услов да даропримац надживи дародавца, Врховни суд Хрватске изричито истиче „увјет или рок до којег је одгођен правни учинак” што значи да се може уговорити и овакав услов.

³ Односно чл. 104. ЗОНВ и чл. 103. ЗОНС.

⁴ Решење Гж 281/67. објављено у Збирци судских одлука, књига 12, свеска 1, бр. 17.

⁵ Одлуке цитирају Креч-Павич: Коментар Закона о наслеђивању, Загреб 1964, стр. 243; односно Визнер: Грађанско право, књига 3, Ријека 1969, стр. 1111.

⁶ Одлуку цитирају Креч-Павич, *op. cit.*, стр. 378.

⁷ Пресуда Гж 1769/56. објављена у Збирци судских одлука, књига 1, свеска 3, бр. 661.

У савременој југословенској правној литератури преовлађује гледиште да су уговори о даровању за случај смрти и данас дозвољени пошто су то правни послови *inter vivos*.⁸ Али док неки аутори сматрају да је смрт само рок до којег је одложена предаја дара и да се у томе разликују од једностраних правних послова, тј. легата који у себи садрже и услов да даропримац надживи дародавца,⁹ други дозвољавају да се уговори такав услов.¹⁰

Изнето је и мишљење да су уговори о даровању за случај смрти као правни послови међу живима могући само на подручју важења бившег ОГЗ а на основу правног правила § 956, а не и на подручју бившег СГЗ с обзиром на § 568. по коме се свако даровање за случај смрти сматрало легатом на војвођанском подручју где су се тражиле формалне претпоставке као и за опорукe те материјалне претпоставке за даровање и опоручивање а у погледу правног учинка су се примењивали прописи који су важили за опорукe и уговоре о наслеђивању.¹¹

И у погледу правне природе уговора о даровању за случај постоје различита схватања. По једном, то је облигациони уговор,¹² по другом то је правни посао међу живима који има елементе уговора и легата,¹³ дакле мешовити правни посао, а по трећем такав уговор спада у наследно право и ако има доста сличности са даровањем међу живима.¹⁴

Ако разлике у правној литератури изазивају више теоријски интерес, разлике у судској пракси стварају практичне последице — правну несигурност и неједнакост грађана. Због тога се намеће потреба да се поново отвори дискусија о правној природи даровања за случај смрти а у судској пракси изгради јединствен став о његовој дозвољености или недозвољености у савременом југословенском праву.

При том треба имати у виду да је спор о правној природи института *donatio mortis causa* различито решаван током његовог историјског развоја и у упоредном праву, а исто тако и у праву Југославије између два светска рата, али и да је Закон о наслеђивању донет 1955. године битно изменио систем наслеђивања у односу на предратна правна правила и створио квалитетно нову правнополитичку ситуацију која изискује поновно критичко преиспитивање већ стандардних тумачења правних правила и аргумената који се понекад по инерцији провлаче у правној теорији и судској пракси. А за такво преиспитивање су

⁸ Визнер: *op. cit.*, Креч-Павич: *op. cit.*, Вуковић: Опћи грађански законик, Загреб 1955, стр. 283. Ведриш: Основе имовинског права, Загреб 1971, стр. 291, сви тумачењем правног правила § 956. ОГЗ. Константиновић: Облигације и уговори, Београд 1969, стр. 157.

⁹ Визнер: *op. cit.*, стр. 1109. Вуковић: *op. cit.*, стр. 283.

¹⁰ Креч-Павич: *op. cit.*, стр. 242.

¹¹ Креч-Павич: *op. cit.*, стр. 243.

¹² Константиновић: *op. cit.*, стр. 157.

¹³ Визнер: *op. cit.*, стр. 1110, Вуковић: Правила грађанских законика, Загреб 1961, стр. 785.

¹⁴ Лазаревић: Облигационо право — посебни део, Скопје 1960, стр. 117, тумачењем правног правила § 568. СГЗ.

потребна претходна сазнања о основним проблемима и решењима у историји и упоредном праву као и анализа законских текстова и правне теорије у старој Југославији.

Историјско-упоредноправни приказ

Donatio mortis causa је као правни институт настао у римском праву и закључивао се у реалној форми. Наиме, дародавац који се налазио или је очекивао да ће се наћи у животној опасности (тешка болест, одлазак на неизвесно путовање или у рат) предавао би свој дар даропримцу с тим да је за себе задржао право да га узме натраг уколико не изгуби живот или га даропримац не надживи. Касније је то било свако даровање с обзиром на будућу смрт дародавца али увек под условом да га даропримац надживи. И најзад дародавац је могао пред пет сведока у форми кодицила обећати без предаје свој дар даропримцу ако га надживи. Према томе, тај услов надживљења је био раскидан или одложен. Даропримац је увек могао да опозове свој дар уколико се тога права није изричито одрекао. У време Јустинијана је donatio mortis causa готово изједначен са легатима и фидеикомисима.¹⁵

У старом француском праву (l'Ancien droit) је даровање за случај смрти (la donation pour cause de mort) било увек опозиво, дародавац се овог права није могао одрећи, и под условом да даропримац надживи дародавца. Сматрало се то као даровање међу живима које производи ефекте скоро као тестамент, тако да га је често замењивало. Осим тога у обичајном праву је постојало и неопозиво даровање будућих добара (la donation des biens à venir irrévocable), које је било дозвољено само у корист будућих супружника. Међутим, у XVII веку је правна теорија под утицајем Рикарда почела да ставља озбиљне замерке даровању за случај смрти истичући да се оно противи начелу „donec et retener ne vult” што се тада тумачило да дародавац мора да преда ствар, јер ако би је задржао даровање би било ништаво. Осим тога опозивост је карактеристика правних послова за случај смрти па нема оправдања задржати и даље поделу на даровања за случај смрти и на тестаментарна располагања, те је такво даровање коначно и забрањено наредбом из 1731. године.¹⁶

У старом немачком праву се проблему римског donatio mortis causa пришло другачије. Наиме, правни писци су указивали да услов да даропримац надживи дародавца често није изричито уговоран, јер је само по себи разумљиво да ће даропримац да надживи дародавца. Осим тога, тај услов као будућа

¹⁵ Репетиториј римског права, Београд 1934, стр. 154. Пухан: Римско право, Београд 1972, стр. 399. Ромац: Ријечник римског права, Загреб 1975, стр. 167.

¹⁶ Planiol—Ripert: Traité pratique de droit civil français, Tome V, Paris 1957, str. 18. Savatier: Cours de droit civil, Tome III, Paris 1951, str. 502.

неизвесна околност је понекад био објективно немогућ. Црква је бесмртна, па зар јој се зато не могу вршити даровања за случај смрти? Због тога се разликују условљена даровања за случај смрти (*donatio mortis causa*) од орочених даровања после смрти (*donatio post obitum*) код којих је стварноправно дејство тј. прелаз својине на даропримца само одложено до смрти дародавца.

У старом аустријском праву су се уговори о даровању за случај смрти третирали као правни послови међу живима код којих је само предаја дара одложена до смрти дародавца и у томе се они разликују од обичних даровања код којих се дар одмах предаје даропримцу.¹⁷

*
**

Као резултат таквог различитог развоја савремено упоредно право представља широки спектар законске регулативе правног института *donatio mortis causa*.¹⁸

Тако немачки Грађански законик из 1900. године у свом § 2301. одређује да се на обећање даровања, које је дато под условом да даропримац надживи дародавца, примењују одредбе о располагању за случај смрти и правна теорија таква даровања сматра наследноправном категоријом. Ако је у питању једнострано обећање, потребна је форма тестаментa, а ако даропримац то обећање „прими”, онда се примењује форма уговора о наслеђивању. Међутим, ако даропримац још за живота преузме дар, онда ће то бити даровање међу живима, чак и ако је изричито уговорен услов да надживи дародавца.¹⁹

Грађански законик Мађарске Народне Републике од 1959. године у глави о уговорима о наследству, у § 659. регулише да ако је даровање извршено под условом да даропримац надживи дародавца, на уговор треба применити одредбе уговора о даровању с том разликом што су у погледу формалности тога уговора меродавне формалности уговора о наследству и дар важи само у погледу таквог давања које би се у случају постојања тестаментa квалификовало као легат. Према правној теорији битно је да је предаја дара условљена, што значи да неће постојати даровање за случај смрти ако је дар за живота предат или је пак предаја само одложена до смрти дародавца, али без услова да га даропримац надживи, већ ће то бити уговор о даровању међу живима.²⁰

¹⁷ Krainz—Pfaff—Ehrenzweig: System des österreichischen allgemeinen Privatrechts, Band II, Häfte 2, Wien 1917, str. 483.

¹⁸ У погледу његове дозвољености могуће је уочити три правна система: који га забрањује нпр. Грађански законик Чехословачке Социјалистичке Републике од 1964. год. у § 407. т. 3, који га дозвољавају у одређеним случајевима, као нпр. Code civil и у којима нема никаквог ограничења.

¹⁹ Rosental: Bürgerliches Gesetzbuch, Köln—Berlin 1953, str. 931.

²⁰ Vilaghy—Eörsi: Magyar Polgári jog, II kötet, Budapest 1962, str. 409.

Француски Code civil је у свом чл. 893. задржао забрану закључивања уговора о даровању за случај смрти, а изузетке је дозволио само као уговорно именоване у оквиру брачних уговора и даровање будућих ствари између брачних другова. Међутим, правна теорија сматра да даровање постојећих, садашњих ствари чија је само предаја одложена до смрти дародавца не представља уговор о даровању за случај смрти. Ако се из уговора којим се дарују одређена добра или одређена количина ствари по роду не може установити да ли је смрт дародавца одређена само као рок предаје или пак као услов раније смрти дародавца, онда се претпоставља да је смрт одређена само као рок до којег се одлаже предаја а с обзиром на чл. 1157. Code civil који одређује да у случају сумње треба тако тумачити вољу странака да се она може извршити.²¹

Швајцарски законик о облигацијама од 1911. године у чл. 245. ст. 2. одређујући услове и терете код уговора о даровању наређује да за даровање, чије је извршење одређено за случај смрти дародавца, важе правила која се односе на располагање за случај смрти. Правна теорија истиче да даровање, чије је испуњење одложено до смрти дародавца или је условљено да га даропримац надживи, због тога не губе карактер правног посла међу живима, али се у својим дејствима толико приближују наследноправним пословима, именовану наследника или тестаменту, да је оправдано на њих применити наследноправна правила о форми, тј. форму уговора о наслеђивању, и о способности и слободи располагања. Битно је да је предаја одложена до смрти дародавца, јер ако се ствар одмах преда неће постојати уговор о даровању за случај смрти. Судска пракса сматра да тај уговор не постоји ни у случају кад дародавац задржи само право плоодоуживања.²²

Аустријски Општи грађански законик из 1811. године у свом § 603. под насловом „О даровима за случај смрти” разликује дар за случај смрти као уговор и као последњу вољу и упућује на § 956. под насловом „Дар за случај смрти” у коме каже да даровање, чије испуњење треба да следује тек после смрти дародавца, важи као легат, ако се пазило на прописане формалности. Оно ће се само онда као уговор сматрати ако је даропримац на то пристао, ако се дародавац изричито одрекао права опозивања, и ако је писмена исправа даропримцу предата.

Ове одредбе изазвале су дуготрајне дискусије о томе каква је правна природа овог уговора и који су критеријуми за њихово одвајање од даровања за случај смрти као последње воље односно легата.

Неки старији писци сматрали су такве уговоре правним послом за случај смрти, неком врстом уговора о наслеђивању. Међутим, преовладало је мишљење, које истиче да је римски *donatio mortis causa* двоструке правне природе, да је делом правни посао међу живима а делом има наследноправне ефекте

²¹ Planiol — Ripert: op. cit., Savatier: op. cit.

²² Gulh: Das Schweizerische Obligationrecht, Zürich 1948, str. 265.

и да се АГЗ одвојио од тог „мрачног правног двосполца“ (obscuren, juridischen Zwitter) и уговор о даровању за случај смрти, код којег се предаја ствари одлаже до смрти дародавца, претворио у правни посао међу живима, а даровање за случај смрти, код којег је постављен услов да даропримац надживи дародавца, у завештање. На тај начин је разорено правно биће *donatio mortis causa* и оно као посебан правни институт више не постоји.

Други писци, који такође сматрају такав уговор заживотним правним послом, као критеријум узимају опозивост, јер наводе да закон одређује као даровање за случај смрти свако оно даровање које се има испунити после смрти дародавца. Ако је оно опозиво онда је легат а ако је неопозиво онда је уговор. Међутим, правна дејства ова два модалитета уговора су различита. Ако је смрт дародавца само рок предаје дара, у случају раније смрти даропримца његова права прелазе на његове наследнике, док код условљеног уговора о даровању тога наслеђивања нема.

Правна теорија је сагласна да кад се дар одмах преда, нема даровања за случај смрти чак и ако је уговорено да ранија смрт даропримца доводи до раскида уговора.²³

Из овог историјско-упоредноправног приказа треба извући неколико претходних закључака који су неопходни за даља излагања с обзиром на циљ овог написа.

Правни институт *donatio mortis causa* се током свог историјског развоја од реалног уговора са раскидним условом преобразио у обећање даровања са одложним условом да даропримац надживи дародавца. Упоредо се оформио и уговор о даровању код којег је без икаквог услова само предаја дара одложена до смрти дародавца.

У савременом упоредном праву се ова два модалитета уговора о даровању за случај смрти различито третирају, па је могуће уочити два основна правна система.

У једном нпр. немачком и мађарском (и француском) као уговори о даровању за случај смрти сматрају се само они уговори код којих је смрт дародавца не само рок до којег је одложена предаја дара него и одложни услов да даропримац надживи дародавца. Такви уговори се у целости или делимично регулишу одредбама наследног права а правна теорија их сматра наследноправним или мешовитим правним послом. Међутим, ако је смрт дародавца одређена само као рок до којег је одложена предаја дара онда то и није даровање за случај смрти него даровање међу живима на које се примењују само одредбе облигационог права.

По другом, нпр. швајцарском, аустријском (и чехословачком) законодавац дефинише као уговоре о даровању за случај

²³ Krainz—Pfaff—Ehrenzweig: op. cit., Stubenrauch: Kommentar zum österreichischen allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuche, Wien 1903, II Band, str. 149.

Напомена: Реч је о самовољном опозиву а не изузетима из §§ 947. и сл. ОГЗ.

смрти оне уговоре код којих извршење следује после смрти дародавца и не поставља услов да га даропримац надживи, па правна теорија сматра да су могућа оба модалитета. Међутим, у швајцарском праву је одређено да се на оба модалитета овог уговора примењују правила која се односе на располагање за случај смрти. Насупрот томе, по аустријском праву то су правни послови међу живима на које се примењују правила облигационог права.

Као последица оваквих различитих решења такви уговори су или увек опозиви и дародавац се не може одрећи тог права, или то право зависи од воље дародавца, или пак су такви уговори неопозиви што им је и битна карактеристика по којој се разликују од даровања за случај смрти као опозиве изјаве последње воље. Исто тако и предмет уговора зависи од правне природе уговора, односно од предмета уговора зависи његова правна природа, па може да буде заоставштина или њен део, садашње па и будуће ствари или одређени део имовине дародавца.

И најзад, даровање за случај смрти могу бити једнострани или двострани правни послови, први само као изјава последње воље а други као уговори о наслеђу или легату, мешовити или правни послови међу живима.

Према томе, *donatio mortis causa* у савременом упоредном праву представља комплексни правни институт који обухвата разне модалитете једностраних или уговорних, условљених или орочених опозивних или неопозивних обећања даровања за случај смрти који имају различиту правну природу, форму и дејства и повезује их само један битни елеменат а то је смрт дародавца до које је увек одложена предаја дара.

То је резултат не само чињенице да је овај правни институт на граници наследног и облигационог права него и чињенице да су поједини законодавци заузимали различита становишта о његовој природи па га самим тим и различито регулисали што је и довело до различитих правних теорија.

*
**

Слична ситуација је постојала и у старој Југославији, јер је с обзиром на више правних подручја даровање за случај смрти било регулисано различито тако да су били могући скоро сви модалитети које познаје савремено упоредно право, којима је давана различита правна природа, дејства и форме па су се због тога у предратној правној литератури јављале углавном исте дилеме.

Према чл. 493. Општег имовинског законика за Црну Гору правила о даровима који се чине при смрти, или који вриједу само ако обдареник дариваоца надживи, као и о свему што ко коме оставља последњом вољом, биће изложено у особиту закона о наследству.

У западним деловима земље су се примењивале одредбе §§ 603. и 956. ОГЗ који су превод одговарајућих параграфа АГЗ који су већ цитирани. Предратна правна теорија разликује даровање за случај смрти као „погодбу или разредбу последње воље”. Да би било легат мора имати све формалности потребне за легат, може бити учињено писмено или усмено, а предмет даровања могу бити поједина или више ствари, свота новца или право, али не цела имовина или аликвотни део имовине јер би то било именоване наследника, а даропримац мора преживети дародавца и бити у време његове смрти способан за наслеђивање. Насупрот томе, за даровање за случај смрти као уговор нужно је да даропримац прихвати дар, да се дародавац изричито одрекне права својевољног опозива, да исправа о даровању буде предата даропримцу, а предмет уговора може бити не само поједина ствар, већ и читава садашња и већина будуће имовине. Тај уговор се разликује од наследног уговора који се односи на оставину или њен део, јер је код овог уговора предмет даровања редовно одређен у време даровања. Даропримац стиче своје право одмах и то право може да пренесе на своје наследнике, а сама предаја ствари је одложена до смрти дародавца и тада даропримац може као и сваки поверилац да тражи намирење из оставине пре легатара, али не и пре нужног наследника.²⁴

Грађански законик за Краљевину Србију из 1844. године у § 568. одређује да се поклон учињен на случај смрти има сматрати као легат или испорука и по томе судити.

Међутим, правна теорија између два рата је сматрала да се аналогно пар. 956. ОГЗ, а на основу општег начела о аутономији воље појединаца у приватноправним односима, могу закључивати и уговори о даровању за случај смрти. По једном гледишту такав се уговор не може једнострано опозвати, а пошто он ех нипс ствара право, није потребно да даропримац надживи дародавца, јер у случају његове раније смрти то право прелази на наследнике, дакле то је орочено право чија је реализација одложена до смрти дародавца. По другом гледишту, а на основу истих аргумената, могуће је и дозвољено да дародавац учини обећање даровања за случај смрти, под условом да га даропримац надживи, да даропримац на то пристане и да је писмена исправа о томе предата даропримцу. Није потребно да се дародавац изричито одрекне права на опозив пошто по општим прописима о уговорима и не може једнострано да одустане, али дародавац може изричито задржати такво право. Но у сваком случају он може опозвати дар са разлога са којих се може опозвати даровни уговор. Тражбено право даропримца прелази на његове наследнике уколико он раније умре, ако је смрт одређена само као рок, односно не прелази ако је условљено да даропримац надживи дародавца.²⁵

²⁴ Бенџић: Систем опћег приватног права, Загреб 1925, стр. 680.

²⁵ Перић: Грађанско право — о посебним уговорима I, Београд 1928, стр. 266. Аранђеловић: Наследно право, Београд 1925, стр. 146.

Мађарско право, које је важило и на делу подручја САПВ²⁶, ослањало се на Законски чланак XVI глава V §§ 33—35. из 1876. год. по коме су уговори о наслеђивању и даровању за случај смрти били пуноважни у погледу форме ако задовољавају формалне услове за писмени приватни или јавни тестамент као и материјалне услове потребне за даровање и опоручивање. Оно се сматра правним насловом наслеђивања поред наследног уговора и оба спадају у расположења умрлог учињеног за живота. Такво даровање дародавац може опозвати уколико се тог права не одрекне, затим може слободно располагати даром правним послом међу живима и тада даровање за случај смрти губи дејство.

Међутим, као уговори о даровању за случај смрти су сматрана само она обећања даровања која су условљена тиме да даропримац надживи дародавца. Према томе, ако се смрт дародавца означује само као рок до којег се одлаже предаја дара, то је правни посао међу живима, а исто тако ако се дарована ствар одмах преда.²⁷

Правна правила у савременом југословенском праву

С обзиром да у савременом југословенском праву даровање за случај смрти није регулисано позитивним прописима, могуће је применити предратна правна правила а на основу Закона о неважности правних прописа донетих пре 6. априла 1941. године уколико нису у супротности са уставима, законима и осталим важећим прописима и начелима уставног поретка.

При том треба имати у виду:

1. Да правна правила појединих подручја дозвољавају и регулишу само неке од модалитета даровања за случај смрти, а да неке заједничке модалитете различито третирају па и различито називају.

Тако ОГЗ разликује даровање за случај смрти као последњу вољу, конкретно легат — дакле као једнострано правно посао и као уговор — дакле двострано правно посао међу живима, а војвођанско право одређује и регулише само уговоре о даровању за случај смрти и то као правни основ наслеђивања. По СГЗ се сва даровања за случај смрти сматрају легатом, што значи да могу бити учињени једностраном изјавом дародавца или у оквиру уговора о наслеђивању, но дозвољено је на основу

²⁶ Подручје САПВ се не поклапа са подручјем некадашње Војводине која је обухватала део Барање а не и Срем. Осим тога у срезovima Бела Црква, Панчево и Алибунар је важио ОГЗ. (Према Гамсу: Увод у грађанско право — општи део, Београд 1963, стр. 15). У даљем тексту се под Војвођанским правом подразумева то мађарско право.

²⁷ Sladits: A magyar magánjog vázлата II, Budapest 1937, str. 185. Богданфи—Николић: Опште приватно право које важи у Војводини II, Панчево 1925, стр. 263. Пишкүлић: Опште приватно право у Војводини, Београд 1924, стр. 275.

општих правила закључити и такве уговоре који представљају правне послове међу живима.

Док је по војвођанском праву битно да даропримац надживи дародавца, без обзира да ли се дародавац одрекао или није права на опозив, јер ако је смрт дародавца одређена само као рок предаје онда је то обичан заживотни уговор о даровању, по ОГЗ је пак битно да се дародавац изричито одрекне права на опозив, без обзира да ли је смрт одређена као одложни услов или само као рок, па се такав уговор, и ако се третира као правни посао међу живима, назива даровањем за случај смрти.

2. Да су правна правила о даровању за случај смрти била системски усклађена са различитим решењима у предатном наследном праву.

Према правном правилу § 602. ОГЗ уговоре о наслеђивању могу закључити само супрузи и то о целој заоставштини или неког у погледу на целину одређеног дела исте. Према томе, ако би се у том уговору одредио и легат он би био опозив јер ОГЗ није познавао нити дозвољавао уговор о легату. Због тога се и даровање за случај смрти које би даропримац и прихватио сматрало легатом, као једностраним правним послом, ако се дародавац није изричито одрекао права на опозив.²⁸

Насупрот томе, по војвођанском праву се уговором о наслеђивању може одредити не само наследство него и легат, па пошто су овај као и уговор о даровању за случај смрти правни основи наслеђивања, то имају и слична дејства. У оба уговора је битно да наследник односно даропримац надживе остављача односно дародавца, а остављач и дародавац могу задржати право на опозив. Ако је смрт одређена само као рок извршења безусловне обавезе, неће постојати ни уговор о наслеђивању нити уговор о даровању за случај смрти.²⁹

Пошто СГЗ није преузео одредбу § 602, у оквиру уговора о наслеђивању је било могуће одредити и легат или само легат и такав уговор би и у односу на легат био неопозив.³⁰ Зато је прихватљивије становиште по коме се на основу општих правила о закључењу уговора могао закључивати и такав уговор о даровању за случај смрти у коме је смрт дародавца одређена само као рок предаје и на који су се примењивале одредбе о заживотним уговорима³¹, што значи да уколико се у таквом уговору смрт изричито одреди као одложни услов да даропримац надживи дародавца, такав дар представља легат конкретно уговор о легату. С обзиром на неопозивост оба уговора, не би могао да се примени критеријум из § 956. ОГЗ о томе да ли се дародавац изричито одрекао права опозива или није.

3. Да је после ослобођења судска пракса одбијала да примени нека правна правила предатних наследних права као про-

²⁸ Бепулић: *op. cit.*, стр. 642, 680.

²⁹ Богданфи—Николић: *op. cit.*, стр. 260.

³⁰ Марковић: *Наследно право*, Београд 1930, стр. 306.

³¹ Перић: *op. cit.*, стр. 266.

тивно уставном поретку да би 1955. године Закон о наслеђивању коначно поставио наследно право на нове основе, а посебно на нов начин регулисао неке наследноправне уговоре, забранивши уговор о наслеђивању и уговор о легату. Данас важећи закони о наслеђивању република и покрајина прихватају те одредбе бившег савезног закона.

4. Да се примена предатних правних правила о даровању за случај смрти не може ограничити само на одговарајућа подручја него треба проширити на читаву територију Југославије.³²

Правнотехнички и данас су могући сви модалитети даровања за случај смрти што истовремено не значи и да су дозвољени. Због тога је потребно извршити анализу сваког од тих модалитета и утврдити му правну природу, па самим тим одредити му форму и дејства и зависно од тога заузети став у погледу дозвољености. Осим тога да би се избегли терминолошки неспоразуми, ваља сваком од тих модалитета дати и радни назив. И најзад, све или неке од тих модалитета треба систематизовати на основу јединствених критеријума у један у себи усклађен правни институт даровања за случај смрти који би био дозвољен и могао да се користи.

Сви ти правнотехнички могући модалитети даровања за случај смрти могу се поделити према настанку обавезе дародавца на једнострану и уговорну даровања. С обзиром на модификационо дејство смрти дародавца постоје условљена и орочена даровања. Зависно од права дародавца на опозив даровање може бити опозиво и неопозиво. И најзад, даровања за случај смрти се третирају као изјава последње воље односно правни основ наслеђивања и као правни посао међу живима.

Критеријуми за ове поделе су различити. По ОГЗ критерију опозивости је основ за деобу не само на једнострано и уговорно даровање него и у погледу примене правила наследног или облигационог права. У војвођанском праву је смрт дародавца као квалификативни елемент била основни критеријум за поделу на уговоре о даровању за случај смрти и заживотне уговоре о даровању, а по СГЗ је била од утицаја на правну природу даровања али не и на поделу на једностране и двостране правне послове.

Очигледно је да наведени критеријуми предатних правних правила не могу кумулативно да се примене, јер би то довело до различитих па и контрадикторних решења, те је потребно утврдити неке јединствене критеријуме.

Као први критеријум ваља узети поделу даровања за случај смрти на једнострану и уговорну даровања. Ово са разлога што је спорно да ли су и данас могућа једнострана, јер према цитираном правном схватању Врховног суда Војводине даровање за случај смрти „представља двострани правни посао”, а такође и због тога што ће таква анализа омогућити да се боље

³² Константиновић: Стара правна правила и „јединство права”, Анали Правног факултета у Београду, октобар—децембар 1957. Супротно: Креч-Павич: *op. cit.*, стр. 243.

схвати правна природа неких модалитета уговорног даровања за случај смрти.

Према правним правилима облигационог права обећање даровања без предаје ствари не производи никакву обавезу дародавца, чак и ако даропримац то обећање прихвати, већ је нужно да се о томе сачини писмена исправа и тек тада даропримац добија право на тужбу, па према томе ни једнострано обећање даровања за случај смрти не би произвело никакво дејство.³³

Међутим, као што је познато, према правним правилима §§ 956. ОГЗ и 568. СГЗ такво једнострано даровање за случај смрти сматра се легатом, што значи да се регулише правним правилима наследног права, па је потребно да испуњава све услове за легат.

Пошто републички и покрајински закони о наслеђивању дозвољавају и регулишу легат, те овлашћују завештаоца да може оставити тестаментом једну или више одређених ствари или неко право одређеном лицу итд., а легат је у суштини дар чије испуњење зависи између осталог и од тога да легатар надживи завештаоца³⁴, онда нема сметњи нити разлога да се и данас такво једнострано даровање за случај смрти, ако испуњава све услове, не третира као легат. Дакле, ако дародавац у једној од дозвољених форми тестаamenta изјави да за случај своје смрти оставља даропримцу одређени дар, без обзира да ли при том изричито постави услов да даропримац мора да га надживи, такво даровање ће се сматрати легатом, наравно ако испуњава и све остале услове.

Међутим, ако дародавац изричито отклони одложни услов, тј. изјави да оставља дар за случај смрти одређеном лицу без обзира да ли ће га ово надживети или не, поставља се питање правне квалификације такве изјаве. Наиме, таква изјава је у директној супротности са законским одређеним одложним условом да легатар мора да надживи остављача јер иначе легат пада, а ни према облигационим правилима као једнострана изјава не производи никакво дејство. У таквом случају треба сматрати да таква одредба не постоји, јер је недозвољена што значи да уколико даропримац раније умре, дар односно легат пада.³⁵

Према томе, сва она обећања даровања за случај смрти, која даропримац ни у ком облику није прихватио, имају се сматрати легатом. Међутим, чак и ако даропримац то обећање у писменој форми прихвати, у овом напису ће се третирати као уговорно даровање и поред тога што ОГЗ и такво даровање уколико се дародавац није изричито одрекао права на опозив сматра легатом, јер за СГЗ и војвођанско право то представља двострани правни посао.³⁶

³³ §§ 943. ОГЗ и 564. СГЗ.

³⁴ На пример чл. 87. и чл. 92. ЗОНВ.

³⁵ Аналогно чл. 84. ЗОНВ.

³⁶ Посебно за уговор по коме је смрт дародавца изричито одређена само као рок до којег се одлаже предаја дара, те није потребна форма *ad solemnitatem*.

Међутим, с обзиром на два различита критеријума за поделу даровања за случај смрти на правне послове *mortis causa* и *inter vivos* треба се претходно одлучити за један од њих, јер би иначе дошло до контрадикторних решења. Критеријум опозивости се не би могао применити као основни, јер према војвођанском праву уговор о даровању за случај смрти може бити и опозив, а по СГЗ уговор о легату је неопозив. Затим оба ова уговора се третирају као наследноправни институти и у оба је законом одређен услов да даропримац односно легатар мора да надживи дародавца односно остављача.

Због тога се, бар као радна хипотеза, може узети критеријум утицаја смрти дародавца на дејства уговора, што значи сврстати уговоре о даровању у две групе зависно да ли је смрт дародавца одређена као одложни услов или пак само као рок предаје дара. За ову тезу говори пре свега оригинерни облик, тј. римски *donatio mortis causa* код којег је увек постојао услов да даропримац надживи дародавца, без обзира да ли је дар одмах предат даропримцу или не. И у упоредном праву је одложни услов у неким системима одређен као квалификативни елемент за разликовање даровања за случај смрти од обичних заживотних даровања код којих је само одложена предаја дара до смрти дародавца. Најзад постоји аргументовано схватање у аустријској па и нашој предратној и послератној теорији да се код уговора о даровању предаја дара одлаже до смрти дародавца, а да је код легата и нужан услов да даропримац надживи дародавца.

Према овој радној хипотези би они уговори, код којих је смрт дародавца и одложни услов, спадали у наследно, а код којих је само рок, у облигационо право. Наравно, приликом разматрања ова два основна модалитета мора се имати у виду и питање опозивости уговора.

На основу тога могуће је разврстати уговоре на:

- условљена уговорна даровања, која могу бити опозива и неопозива,
- орочена уговорна даровања која такође могу бити опозива и неопозива.

Поред ових модалитета уговора о даровању за случај смрти, могуће је да се уговорници не изјасне о једном или о оба квалификациона елемента: о дејству смрти дародавца и опозивости. Пошто се у овим случајевима до тих елемената може доћи само путем тумачења праве воље уговорника, о овим модалитетима ће бити речи у оквиру анализе два основна модалитета.

Према предратним правним правилима на условљени опозиви уговор о даровању за случај смрти се примењују правила наследног права, али постоје две концепције о томе какав је то правни посао и у ком облику може настати.

По ОГЗ, како је већ речено, такав уговор нема карактер двостраног правног посла већ се третира као једнострано опозива изјава последње воље којом се одређује легат. И по СГЗ се такав уговор може сматрати само као једнострано установљени

легат, пошто је уговорни легат неопозив. Према војвођанском праву то је уговор о даровању за случај смрти који је правни основ наслеђивања, али би се могао тумачити и као уговор о легату.

С обзиром на одредбе сада важећих закона о наслеђивању којима је забрањен уговор о наслеђивању и уговор о легату, не би се могла применити правна правила војвођанског права, јер би то био забрањени уговор, али нема сметњи нити разлога на основу правних правила §§ 956. ОГЗ односно 568. СГЗ, такав условљени опозиви уговор о даровању за случај смрти не третирају као легат, наравно ако је обећање даровања дато у једном од облика тестаментa и ако су испуњени и други услови, посебно у погледу предмета даровања.

У предатној правној литератури је било изнето становиште да би се на основу општих правила СГЗ о закључивању уговора могао склопити такав условљени опозиви уговор. Међутим, такво мишљење је у супротности са правним правилима о неопозивости даровања.³⁷

Насупрот ставу да је условљени опозиви уговор о даровању легат односно правни основ наслеђивања, дакле у сваком случају да спада у наследно право, у предатним правним правилима су изражена два дијаметрално супротна схватања о правној природи условљеног неопозивог уговора о даровању за случај смрти.

По ОГЗ такав уговор спада у облигационо право јер је битно да се дародавац изричито одрекао свог права на опозив. У војвођанском праву се овај уговор сматра правним основом наслеђивања, а на подручју СГЗ би се такав уговор могао тумачити и као уговорни легат и као облигациони уговор (према напред наведеном становишту у предатној правној литератури а што је спорно).

Ова два супротна приступа могуће је објаснити чињеницом да ОГЗ не познаје уговор о легату, па ако је уговор о даровању за случај смрти неопозив, он не може да се третира као легат, док је у војвођанском праву и по СГЗ дозвољен уговор о легату, па та сметња не постоји.

Ваља подсетити да у послератној правној литератури преовлађује схватање да се код неопозивог уговорног даровања смрт дародавца сматра само роком до којег је одложена предаја дара, а да је услов да даропримац надживи карактеристика једностраног даровања.³⁸

Међутим, присутно је и гледиште да су и условљени неопозиви уговори о даровању за случај смрти правни послови међу живима, који су и данас дозвољени. Истиче се да је код ових уговора смрт дародавца „увјет или рок до којег је одгођен

³⁷ §§ 566. СГЗ и 946. ОГЗ. Аранђеловић: *op. cit.*, стр. 146. Овде се може напоменути да и Константиновић у цит. делу сматра да треба омогућити самовољни опозив дара за случај смрти. Међутим, то је у супротности са главом IV цит. дела о опозиву дара.

³⁸ Видети примедбу 9.

учинак иначе перфектног правног посла", док је код уговора о наслеђивању „смрт диспониран дио чињеничног стања, тј. правна чињеница без које правни посао није потпун”.³⁹

Наведено разликовање ова два уговора није тако одсечно да би било једини и одлучни основ за њихово међусобно раздвајање.

Наиме, закључењем тих уговора настаје правни посао, ако су у том моменту испуњене све потребне претпоставке, а посебно у погледу форме и својства уговорника, па остављач односно дародавац више не могу самовољно опозвати уговор. Али, самим закључењем уговора наследник односно даропримац не стичу преносиво субјективно право већ само правну наду. Потребно је да се том чињеничном скупу придружи и ранија смрт дародавца односно остављача, као правна чињеница без које правни посао није потпун, и да се на тај начин испуни одложни услов да би се та правна нада претворила у субјективно право јер у противном уговори падају.⁴⁰

Овде треба подсетити на различита правна правила о уговорима о наслеђивању. Према ОГЗ предмет уговора је именовање наследника, као универзалног сукцесора, целе заоставштине или идеалног дела, а по СГЗ и војвођанском праву у оквиру тога уговора се може одређеном легатару, као сингуларном сукцесору, дати легат што значи да предмет овог уговора може бити и одређена ствар или право.

Уговором о даровању за случај смрти се даропримцу, као сингуларном сукцесору, дарују одређене ствари или права, али и цела садашња и половина будуће имовине.⁴¹

Према томе, разлика између уговора о наслеђивању и условљеног неопозивог уговорног даровања, закључених према ОГЗ је у врсти сукцесије а евентуално и предмету уговора.⁴²

Код уговорних легата таква разлика не постоји пошто су и легатар и даропримац сингуларни сукцесори одређених ствари или права.

Дакле, ако је у питању уговор о легату његова сличност са условљеним неопозивим уговорним даровањем је толико очигледна у свим битним елементима да се та два уговора могу и морају изједначити и третирати као правни послови *mortis causa*.

³⁹ Видети примедбу 4 и 10.

⁴⁰ Варади: Нека питања у вези са условом и роком у грађанском праву, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду I, 1966, стр. 118. Stubenrauch у цитираном делу, стр. 152, говори о праву потраживања (*Forderungsrecht*) које уговором стиче даропримац, али додаје да то право не прелази на његове наследнике ако умре пре дародавца уколико је уговорен одложни услов да даропримац надживи дародавца.

⁴¹ § 944. ОГЗ. Због ограниченог простора није могуће у овом напису расправити и питање предмета даровања за случај смрти и ако изгледа да не би требало дозволити и даровање половине будуће имовине, поготову с обзиром на предмет наследноправних уговора из чл. 113. и чл. 122. бив. савезног ЗОН, које одредбе су прихваћене под другачијом нумерацијом у ЗОНС и ЗОНВ.

⁴² Ако се дарују само поједине ствари или права.

Аргумент да је такав услов могућ у облигационом уговору стоји. Али услов у облигационом уговору представља само модификацију⁴³ уговора о даровању међу живима док у наследном праву ранија смрт остављача представља битни елемент, *conditio sine qua non* за наслеђивање односно да се легатару његова правна нада преобрази у субјективно право да тражи да му се легат преда.

Пошто је уговор о легату изричито забрањен и овакав уговор о даровању за случај смрти ће бити ништав, што не значи да је ништаво и само даровање за случај смрти. Уколико оно испуњава све потребне услове сматраће се легатом. Такво становиште је заузето и у судској пракси да ваљану опоруку може садржавати и исправа о двостраном правном послу ако су одржане формалности које закон тражи за ваљаност опоруке. Изјава дародавца да се одриче самовољног опозива и прихватање од стране даропримца нема важност, а даровање за случај смрти, ако нема потребне форме, важи као легат ако је одржана форма опоруке.⁴⁴

Ако је дародавац у уговору о даровању за случај смрти изричито отклонио одложни услов и одредио да ће само предаја дара уследити после његове смрти, без обзира да ли ће га даропримац надживети или не, правна природа уговора зависи од тога да ли се дародавац одрекао или не права на опозив. Према ОГЗ, ако се није изричито одрекао права на опозив, такво даровање ће се сматрати легатом као једностраним правним послом, а уколико се изричито одрекао уговором међу живима, мада га ОГЗ назива даровањем за случај смрти. По војвођанском праву чињеница да је смрт дародавца само рок до којег се одлаже предаја дара одваја овај уговор од уговора о даровању за случај смрти и он се сматра обичним заживотним уговором о даровању.

Пошто је дакле орочени неопозиви уговор о даровању за случај смрти према свим предатним правним правилима правни посао међу живима, потребно је претходно анализирати тај уговор а затим указати на разлике кад дародавац изричито задржи право на опозив.

И у послератној судској пракси и правној литератури је јединствен став да су орочени неопозиви уговори о даровању за случај смрти правни послови међу живима. Изузетак је већ цитирано правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Војводине које сматра да је сваки уговор о даровању за случај смрти у суштини уговор о располагању имовином која би представљала заоставштину дародавца у моменту његове смрти — дакле уговор о наслеђу. Овакво изједначавање уговора о даровању за случај смрти и уговора о наслеђивању није основано поготову кад је у питању орочено даровање.

Поред разлика у врсти сукцесије и предмету уговора, придружује се и трећа битна разлика а то је да је смрт дародавца

⁴³ Варади: *op. cit.*, стр. 109. Гамс: *op. cit.*, стр. 170.

⁴⁴ Видети примедбу 7.

одређена само као рок до којег се одлаже извршење иначе перфектног правног посла. Док се код уговора о наслеђивању па и условљеног даровања ствара примаоцу само правна нада, овим ороченим даровањем настаје субјективно право даропримца које у случају његове раније смрти прелази на наследнике.⁴⁵

Што се тиче става да је то у суштини уговор о располагању имовином која би представљала заоставштину дародавца у моменту његове смрти, то исто би се могло тврдити и за уговор о даровању по коме се одмах предаје цела садашња имовина а поврх тога дарује и половина будуће имовине, па ипак се такав уговор не сматра уговором о наслеђивању.

Са сличних позиција полази и схватање у савременој правној литератури да уговор о даровању за случај смрти има извесне елементе легата и уговора јер иако се закључује као уговор реализује се тек после смрти дародавца. Таква правна карактеристика би се могла применити само на условљена уговорна даровања али не и на орочена.⁴⁶

Чињеница да је као рок извршења одређена смрт дародавца, као *dies certus an incertus quando*, не треба да замагљује суштину ствари, јер да је такав рок одређен на други начин пре или после смрти дародавца не би било никакве сумње да је то правни посао међу живима.

Треба овом приликом подсетити на становиште у аустријској теорији да је АГЗ разорио правно биће „мрачног правног двосполца” какав је римски *donatio mortis causa* и претворно даровање за случај смрти у заоставштину и орочени уговор. На тај начин више не постоји мешовити правни посао већ или правни посао *mortis causa* или *inter vivos*.

У случају кад је дародавац изричито задржао право на опозив иначе ороченог уговора, поставља се питање утицаја те изјаве дародавца, са којом се даропримац на ваљан начин сагласно, на правну природу таквог даровања за случај смрти.

Приликом анализе једностраног ороченог даровања указано је да таква изјава нема правне важности ни у облигационом нити у наследном праву, али да се таква изјава може третирати као једнострано легат који пада у случају раније смрти остављача односно дародавца.

И овом приликом се поставља слична дилема. Наиме, искључењем одложеног услова одстрањује се битни елемент правних послова *mortis causa*, а задржавање права на опозив је у противности са правним правилом о неопозивости даровања сем у одређеним случајевима.

Од тога чему ће се дати приоритет зависи и одговор. Пошто је смрт као одложен услов битни елемент правних послова за случај смрти, чини се исправније гледиште да се овакав уговор сматра правним послом међу живима, а како је изричито задржавање права на самовољни опозив противно правилима обли-

⁴⁵ Видети примедбу 40.

⁴⁶ Видети примедбу 13.

гационог права, има се сматрати да та клаузула у уговору не постоји.

Можда ће се аутору овог написа приписати недоследност, јер код једностранних орочених даровања исте сматра легатом а у овом случају као правне послове међу живима. Ваља само напоменути да код једностранних изјава правни посао међу живима и не настаје, јер нема сагласности двају воља, док у овом случају постоји сагласност двају воља о битним елементима уговора а једино задржавање права дародавца на самовољни опозив није у сагласности са правилима облигационог права.

Преостаје још да се анализирају уговори о даровању за случај смрти у којима уговорници нису изричито навели један или оба елемента — дејство смрти дародавца и његово право на опозив.

И у овим случајевима ће бити одлучујуће питање дејства смрти дародавца на уговор, па ако се уговорници о овоме нису изјаснили већ су само навели да се предаја дара или његово извршење одлаже до смрти дародавца, тумачењем њихове праве воље сматраће се ороченим уговором о даровању међу живима, независно од тога да ли су се они изјаснили о праву дародавца на опозив уговора или је дародавац то право изричито задржао или га се одрекао, пошто је право опозива регулисано правним правилима о даровању. Насупрот томе, ако је у уговору изричито одређен услов да даропримац надживи дародавца, такав уговор се може третирати само као уговор о наслеђу односно уговор о легату па сходно томе, пошто су такви уговори забрањени, то даровање ће се сматрати једностранним легатом ако испуњава све формалности, опет без обзира на решење питања опозива с обзиром да је легат увек опозив.

Закључак

Из досадашњег излагања произилази да је дејство смрти дародавца битан критеријум за поделу даровања за случај смрти за правне послове *mortis causa* и *inter vivos*. Настало у средње-вековном немачком праву, то разликовање на *donatio mortis causa* и *donatio post obitum*, зависно од тога да ли је смрт дародавца одређена и као услов да га даропримац надживи или је само рок до којег је одложена предаја дара, присутно је и данас у упоредном праву.

Примењен на савремено југословенско право, овај критеријум омогућује да се разреше противуречности које су постојале у предратним правним правилима.

Наиме, у свим тим правним правилима даровање за случај смрти које је условљено да даропримац надживи дародавца се третира као правни посао *mortis causa*. По Војвођанском праву уговор о даровању за случај смрти представља располагање умрлог за живота, тј. правни основ наслеђивања, по СГЗ даровање учињено за случај смрти сматра се легатом (и уговорним легатом) и по томе ће се судити, а и по ОГЗ такво даровање ће

бити легат ако се пазило на прописане формалности. Насупрот томе, уколико је смрт дародавца одређена само као рок до којег је одложена предаја дара, јединствен је став да су такви уговори правни послови међу живима.

Оваква подела не би требало да данас буде спорна.

Међутим, спор може да изазове чињеница да по ОГЗ и условљена даровања спадају у заживотне правне послове, ако се дародавац изричито одрекао права на опозив. С обзиром да позитивни прописи о наслеђивању не само да искључују примену правних правила ОГЗ по којима се у оквиру уговора о наслеђивању не може уговорити неопозиви легат, него забрањују све облике уговора о наслеђивању и легату, отпао је и критеријум неопозивости као сүвишан. Зато подела даровања за случај смрти према дејству смрти дародавца у данашњим условима не само да не би била противна сүштини овог правног института већ постаје нужна.

Најзад, остаје питање да ли такве орочене уговоре треба сматрати даровањем за случај смрти, како то чини ОГЗ, или их одвојити од *donatio mortis causa* и третирати их као обичне заживотне уговоре о даровању. За разлику од рокова који су на другачији начин одређени, у овим уговорима је рок увек смрт дародавца до којег се одлаже предаја дара, а осим тога већ је постала традиција да се овакви уговори сматрају или бар називају даровањем за случај смрти, па је тако и данас, те је зато сасвим оправдано да се и даље задржи тај назив односно подела даровања за случај смрти на легате и уговоре.

Ваља подсетити да у савременој југословенској правној теорији постоји тумачење да није битно да се дародавац изричито одрекне права на опозив, јер је то право регулисано облигационим правом. Али, пошто се не указује и не инсистира на критеријуму поделе на основу дејства смрти дародавца, ипак остаје отворено питање могућности да се у таквом уговору смрт дародавца одреди и као одложни услов.

Због тога се приликом формулисања правног правила о даровању за случај смрти мора инсистирати на дејству смрти дародавца на уговор па би то правило могло да гласи:

— Даровање чије испуњење треба да следује тек после смрти дародавца важи као легат ако се пазило на прописане формалности. Оно ће се као уговор сматрати ако је смрт дародавца одређена само као рок до којег се одлаже предаја дара и ако испуњава прописане формалности за уговоре о даровању.

Или:

— Даровање чије испуњење треба да следује тек после смрти дародавца важи као легат ако се пазило на прописане формалности. Оно ће се као уговор сматрати ако није условљено да даропримац надживи дародавца и ако испуњава прописане формалности за уговоре о даровању.

Овако формулисан правни институт даровања за случај смрти био би у себи усклађен, сагласан правилима наследног и имовинског права, па самим тим и данас дозвољен.

Миодраг Бисалов

судија Општинског суда у Новом Саду

УЗУРПАЦИЈА ГРАЂЕВИНСКОГ ЗЕМЉИШТА У ОКВИРУ ПОСТУПКА КОМАСАЦИЈЕ У К. О. ФУТОГ

I

1. Правни аспекти комасације

Сваку комасацију редовно прати и обнова, односно исправка земљишне књиге, што неминовно намеће регулисање имовинско-правних односа. Земљишна књига испуњавајући свој основни задатак да пружи свим заинтересованим лицима тачне податке о власницима непокретности, у данашњим условима тешко испуњава своју функцију, јер се тек приликом обнове, односно исправке земљишне књиге увиђа колика су неслагања земљишно-књижног, катастарског и фактичког стања. Томе су свакако допринеле и крупне промене у домену стварних права насталих револуцијом и мерама које је она доносила (национализација, аграрна реформа, конфискација, образовање пољопривредног земљишног фонда).

У к. о. Футог имамо примера да су се огромне површине земљишта до данас у земљишним књигама водиле на бившим грофовима Котеку и Палавичинију, а које су одмах после II светског рата национализоване и издељене на коришћење пољопривредним радним организацијама и аграрним интересентима.

Земљишна књига није могла ићи у корак са динамиком друштвених промена што због слабе евиденције или пак, огромних захвата који се нису могли пратити. Коначно, и многи грађани се нису уписивали као сопственици непокретности, тако да су до данас егзистирали као вангрунтови власници.

Сви ти односи решавају се кроз поступак комасације, а тиме она добија и функцију регулатора и коректора у домену имовинскоправних релација.

2. Значај грађевинског земљишта за к. о. Футог

Грађевинско земљиште је све оно земљиште које чини већу или гушћу изграђену урбанистичку целину у саставу града или

насеља градског карактера (изграђено градско-грађевинско земљиште) и земљиште у границама утврђеним генералним урбанистичким планом града или насеља градског карактера које је предвиђено за дугорочни развој или проширење града или насеља градског карактера (неизграђено градско грађевинско земљиште).

Закон о грађевинском земљишту (Службени лист САПВ, бр. 15/76) у чл. 2. дели грађевинско земљиште на градско грађевинско земљиште и земљиште у грађевинском подручју.

Земљиште у грађевинском подручју у смислу Закона о грађевинском земљишту је земљиште које је просторним планом општине предвиђено за стамбену и другу комплексну изградњу и друго, земљиште изграђено или намењено изградњи обухваћено генералним урбанистичким планом, а које се неће привести намени у току од 10 година.

Због близине Новог Сада у к. о. Футог је на основу генералног урбанистичког плана одређено земљишта у грађевинском подручју које чини око 2.100 ха. Појачана урбанизација Новог Сада и потреба за ослобођењем града од индустријских објеката довела је до тога да се излаз тражи у ширењу, односно премештање тзв. индустријске зоне у приградска места, те је тако укључен и Футог. У перспективи Футог ће представљати значајан индустријски потенцијал Новог Сада, чија индустрија својим темпом развоја тражи шире просторе и нове објекте. Тиме, проблем регулације грађевинског реона у к. о. Футог, сагледавајући његов значај, поприма нове димензије.

3. Задатак и предмет комасације

Комасација (*kommassatio*, спајање) пољопривредног земљишта је поступак који се врши да би се стварањем већих и правилнијих земљишних парцела омогућила економична обрада пољопривредног земљишта и да би се створили повољнији услови развоја насеља пољопривредног карактера.¹ Из ове одредбе текста Закона произилази да је задатак комасације уређење пољопривредног земљишта, па би се према томе комисија за комасацију морала ограничити у раду у правцу комасирања пољопривредног земљишта.

Закон о комасацији и арондацији одређује и предмет комасације, те се у чл. 9. ст. 1. наводи: „Предмет комасације (у даљем тексту: комасациона маса) су сва земљишта на комасационом подручју”. Формулација овог текста Закона је доста широка, јер ако се каже „сва земљишта на комасационом подручју”, не може се из тога закључити да је то само пољопривредно земљиште. Упоредбујући садржај задатка и предмета комасације, налазимо се у дилеми: да ли поступак комасације треба ограничити само на уређење пољопривредног земљишта или у поступку комасације обухватити и уређење земљишта у грађевинском

¹ Члан 1, став 1. Закона о комасацији и арондацији САПВ.

подручју, тзв. грађевински реон? Да ли задатак комасације искључује предмет или обрнуто? Из самога текста Закона о комасацији и арондацији тешко је одредити се, али полазећи од практичних примера налазимо да таква формулација изазива лутање и ствара несагледиве проблеме.

Упоредивши текстове Закона о комасацији и арондацији САПВ и Основног закона о искоришћавању пољопривредних земљишта у коме је у чл. 68д, ст. 1. речено: „Предмет комасације (комасациона маса) су сва пољопривредна земљишта на комасационом подручју, осим земљишта изложених одроњавању”, неминовно нам се намеће да је законодавац при доношењу Закона о комасацији и арондацији хтео кроз комасацију да обухвати не само пољопривредно земљиште, већ и питање уређења земљишта у грађевинском подручју. Колико таква једна формулација текста Закона или можда испуштање речи „пољопривредног земљишта” доводи до дилема показаће даље излагање.

II

1. Уређивање грађевинског земљишта у поступку комасације

Решењем Скупштине општине Нови Сад, број 10-461/845-74. од 14. марта 1975. године одређено је комасационо подручје и покренут поступак комасације катастарске општине Нови и Стари Футог.

Усаглашавање фактичког, катастарског и земљишнокњижног стања је, поред онога што је предвиђено у чл. 1. Закона о комасацији и арондацији, једно од циљева комасације. Код пољопривредног земљишта кроз поступак обнове земљишне књиге и комасацију врши се груписање земљишта, где се пре наделе земљишта откривају узурпације, а кроз наделу отклањају, и вишак земљишта предаје у посед пољопривредним радним организацијама.

Грађевински реон у к. о. Стари и Нови Футог пре комасације износио је око 800 ха, да би се у току комасације, на основу генералног урбанистичког плана проширио на око 2.100 ха. Колика је то површина није потребно коментарисати. Цео поступак обнове земљишне књиге вршен је и за подручје тзв. грађевинског и ванграђевинског реона у смислу чл. 28. ст. 1. тач. 5. Закона о комасацији и арондацији. Данас се комисија за комасацију налази у ситуацији да од око 5.600 учесника преко 3.500 учесника има земљу само на земљишту у грађевинском подручју.

Када се приликом доношења начела комасације у смислу чл. 24. Закона о комасацији и арондацији, размотрило и питање уређења земљишта у грађевинском подручју, што је покренуто на иницијативу комисије за комасацију, таква идеја је априори одбачена од стране представника Општинске и Покрајинске управе за имовинскоправне послове са мотивом, да комисија за комасацију не може уређивати земљиште у грађевинском реону

путем комасације, већ питање земљишта у грађевинском подручју треба примити и уредити као фактичко стање и извршити само нови премер. По таквим упутствима и препорукама настављен је даљи рад.

Закон о комасацији и арондацији не предвиђа комасирање земљишта у грађевинском подручју — нити га искључује — иако се над истим врши обнова земљишне књиге и нови премер у оквиру поступка комасације. Границе и површину сваке парцеле на земљишту у грађевинском подручју утврђују се на основу снимања фактичког стања поседа сваког поседника земљишта, односно парцеле, а на начин што исти означава међу коју извођач радова снима.² Након снимања фактичког стања појављују се разлике у површинама исте парцеле. Разлика у површинама може се појавити из два разлога и то: прво, услед различитог система пројекције и система мера, различитих размера, начина снимања и обрачуна површина,³ неодржавања међа услед дугог протекла времена од последњег премера који је извршен још 1889. године и друго, узурпације земљишта које се јавља, нарочито на земљишту у грађевинском подручју, због недовољне евиденције друштвене својине, а што је свакако разлог и уситњеност друштвеног поседа.⁴

2. Појава узурпације и начин откривања

По окончању поступка наделе пољопривредног земљишта и његовог груписања формирају се нове парцеле које се спроводе кроз земљишну књигу, а паралелно са овим, у оквиру истог поступка премером фактичког стања формирају се и на земљиште у грађевинском подручју нове парцеле, али сада са различитим површинама. Уколико је разлика уследила због различитих система пројекција и система мера, што се од стране извођача радова може обрачунати налажење одређене вредности из које се лако обрачунава дозвољена толеранција, комисија за комасацију би, са пуно оправдања, нове парцеле на земљишту у грађевинском подручју, сада са различитим површинама, навела у свом решењу и дала на спровођење у земљишним књигама. Напротив, ако су разлике толико велике да се не могу приписати различитости система пројекција и система мера, налазимо на типичан пример узурпације.

² Закон о премеру и катастру земљишта САПВ од 30. XII 1971. године, чл. 15. ст. 1: „Корисници земљишта на коме се врши премер дужни су да о свом трошку обележе видљивим и трајним белегама границе свог земљишта у року који одреди општинска скупштина”.

³ По Закону о премеру и катастру земљишта на територији САПВ прихваћен је Гаус—Кригеров систем.

⁴ РО „Нови Сад” поседује на земљишту у грађевинском подручју око 255 ха земљишта које је углавном ситњено у малим површинама. Иста организација у ванграђевинском реону је поседовала око 500 ха уситњеног земљишта на око 200 места да би из комасације изашла са једним комплексом од 470 ха обрадиве површине пољопривредног земљишта.

Ако су међе спорне међу суседима — приватним власницима, а снима се фактичко стање власника — поседника, задатак извођача радова је једноставан, а то је да сниме тачке које су означили суседи, а исти ако сматрају да су оштећени, односно да су један другом ушли у посад, касније у ванпарничном поступку пред судом, у поступку уређења међа, утврђују права граница — међа. Уколико је пак приватни власник узурпирао земљиште у друштвеној својини проблем је присутан.

Узурпације се откривају упоређивањем разлика у површини утврђених у поступку обнове земљишне књиге и резултата добијених премером фактичког стања, а при томе занемарујући разлику која се појављује због различитог система пројекција и система мера, различитих размера, начина снимања и обрачуна површине.⁵

У поступку обнове земљишне књиге, судија који спроводи обнову је у могућности да открива узурпације и сваки вишак земљишта од онога које је или грунтовно спроведено или које се утврђује као вангрунтовно власништво, на основу писмених исправа или по ком другом правном основу, издавају и уписује у друштвену својину. По окончању поступка обнове земљишне књиге, по основу које се врши премер није више у могућности да исправља стање након снимања парцела, које је у поступку обнове признао уз ваљани правни основ, а које се након снимања фактичког стања појављују са много већим површинама од оних које су уписане у земљишној књизи. Према одредби чл. 78. Закона о комасацији и арондацији, у погледу својине и других стварних права на земљишту, узима се постојеће стање у земљишним књигама, а у погледу других података (о поседу, површини, култури и слично) фактично стање. Проблем је што се узурпација открива баш након снимања и премера фактичког стања. Комисија за комасацију примењујући у свему одредбе Закона о комасацији и арондацији, а извођач радова придржавајући се одредаба Закона о премеру и катастру земљишта, нису надлежни да отцепе вишак земљишта у грађевинском подручју за који налази да није оправдана разлика која је произашла због различитости система пројекција, система мера, различитих размера, снимања и обрачуна површина, већ типичан пример узурпације друштвене својине. Поступак комасације се окончава и издавањем решења од стране комисије за комасацију у којем се наводе, како парцеле које су недељене у ванграђевинском реону, тако и нове парцеле на земљишту у грађевинском подручју са новим бројевима и са новим већим површинама. Истим решењем се утврђује, шта ко од учесника уноси у комасациону масу од земљишта у ванграђевинском реону (пољопривредног земљишта) и шта је унео од земљишта у грађевинском подручју, а истовремено шта ко од учесника добија из комасационе масе и колико који учесник износи премером фактичког

⁵ Према прорачунима Геодетског завода у Новом Саду, као извођача радова, разлике не могу износити више нити мање од двоструке вредности корена из површина.

стања земљишта у грађевинском подручју. Примењујући у свему текст Закона о комасацији и арондацији, посебно одредбу чл. 78, кроз решења комисије за комасацију би се *de facto* и *de iure* легализовале узурпације тамо где постоје.

Потребно је указати да ако се ради о узурпантима који су узурпирали већу површину, односно површину која представља једну грађевинску целину, комисија за комасацију би приликом излагања земљишта у грађевинском подручју, исту отцепила и прописала у друштвену својину, али највише примера узурпације парцеле је по ширини 1—1,5 м у дужини од око 400 м које нити представљају грађевинску целину нити се могу отцепити и у план уцртати. Но, да би се било што мењало по обнови земљишне књиге, потребно би било предвидети начелима комасације.

3. Специфичности проблема везане за к. о. Футог

Свака катастарска општина у којој је вршена комасација носила је са собом одређене специфичности и проблеме који се не могу предвидети. Закон о комасацији и арондацији својим текстом не може обухватити сву проблематику комасације са њеним специфичностима, те је и сам законодавац кроз одредбу чл. 24. Закона о комасацији и арондацији предвидео начела комасације која би, на изврстан начин, ублажила и употпунила недореченост текста, те представљала у извесном смислу обезбеђење правне сигурности за изналажење најбољих решења постављених проблема.

К. о. Футог је специфична баш по питању уређења земљишта у грађевинском подручју, јер је на основу генералног урбанистичког плана земљишта у грађевинском подручју проширено за око 1.300 ха. Полазећи од чињенице да је око 700 ха изграђени део, остаје нам разлика од око 1.400 ха коју представља неизграђени део земљишта у грађевинском подручју, а које је до јуче било пољопривредно земљиште. Сама та чињеница о проглашењу тако широког подручја за земљиште у грађевинском подручју, доводи до повећаног промета, тако да ће многи власници парцела, користећи се овом променом, неоправдано остварити милионске зараде продавајући земљу не као пољопривредно земљиште, већ као земљишта у грађевинском подручју. Овде је још присутна чињеница да се Футог налази на удаљености од 12 км од Новог Сада, што куповину чини још атрактивнијом. Са друге стране узурпације су присутније на неизграђеном делу земљишта у грађевинском подручју, те и из тих разлога овај проблем поприма и већу димензију.

III

1. Неки аспекти разрешавања имовинскоправних односа при уређењу земљишта у грађевинском подручју

Проблем узурпације друштвене својине је присутан у к. о. Футог, те је стога потребно у циљу заштите друштвене својине изнаћи решења, која би и поред недоречености текста Закона о комасацији и арондацији, била прихватљива са аспекта како друштвене оправданости, тако и законских могућности.

Начела комасације за к. о. Футог у своме предлогу садржавала су и питање уређења земљишта у грађевинском подручју, а на начин да, уколико се утврди да власник земљишта у грађевинском подручју има већу површину од површине која је утврђена у поступку обнове земљишне књиге и то преко површине која се из ранијег излагања објаснила као дозвољена, та површина земљишта, уколико представља грађевинску целину на том земљишту или је узурпиран део улице или пута, отцепиће се и отписати у друштвену својину. Уколико је то мања површина, а чини једну целину са земљиштем — парцелом власника, тада ће власнику земљишта, који има већу површину за ту разлику, исплатити одређени износ по м² који би утврдила општина. Из познатих разлога овај предлог није прихваћен те су донета начела комасације без осврта на уређење земљишта у грађевинском подручју.

У теорији и пракси често се постављало питање, да ли су земљишне књиге поред доказа о постојању односног права, евиденције извесних личних односа и извесних правних чињеница, уједно и доказ површине уписаног земљишта. Нека правна подручја су и избегавала уписивање чињенице у земљишне књиге што је представљало другу крајност овог питања.⁶

По Закону о премеу и катастру земљишта САНВ одредбом чл. 2. ст. 2. је одређено да „катастар земљишта служи за привредне, управне и статистичке сврхе, за израду земљишних књига, као основ за утврђивање катастарског прихода, за вођење евиденције непокретности у друштвеној својини и својини грађана, као и за друге потребе државних органа, организација и грађана”. Према чл. 36. ст. 2. истог Закона „катастарски операт садржи податке по површинама, културама, класама, катастарском приходу и корисницима земљишта за сваку парцелу у оквиру једне катастарске општине”. Одржавање катастра у сагласности са фактичним стањем дужност је општинског органа управе надлежног за геодетске послове те је исти обавезан да сваке десете године у свакој катастарској општини провери исправност регистрованог стања на плановима и у катастарском операту. Уз обавезу катастра да у свим променама на земљишту које су констатоване, извештава земљишнокњижна

⁶ У Аустрији се мера површине нигде није уписивала у земљишне књиге са мотивом да то не спада у задатак земљишних књига које су дужне да дају само књижна права у вези са некретностима.

одељења судова, намеће се закључак да су површине парцела у земљишним књигама доста сигуран податак. Но, ни у овом случају, ако постоји потпуна педантност катастра са фактичким стањем, упис и површина у земљишној књизи нису доказ потпуне тачности. Наш законодавац није нормирао доказну снагу уписа у земљишној књизи и у погледу површине кроз текст Закона о премеру и катастру земљишта што је свакако чињеница што ни катастар земљишта у нас није свуда доведен у сагласност са фактичким стањем. Коначно, катастар служи за уписивање некретнина без обзира на права и правна овлашћења корисника некретнина, док је задатак земљишне књиге конститутивно уписивање. Само уписом у земљишну књигу стварају се промене у правним односима.

Једно од решења питања узурпација, полазећи од изнетих поставки, могуће је регулисати на тај начин да се, приликом излагања земљишта у грађевинском подручју учесницима — приватним власницима призна само површина парцеле утврђене у поступку обнове земљишне књиге, а у катастру да се води површина исте парцеле која је пронађена и утврђена након новог премера. На тај начин приватни власник — узурпант би и даље био власник парцеле коју је и раније имао и на коју је плаћао порез. У катастру би била уписана површина коју *de facto* ужива, али не и *de iure*, те би за ту већу површину плаћао порез. Ускоро, када земљиште у грађевинском реону постане друштвена својина и кад се власник са парцеле буде депоседирао, друштво му неће плаћати накнаду за земљиште за које плаћа порез, односно које је уписано у катастру, већ за оно које се води у земљишним књигама. На тај начин друштвена својина била би заштићена двојак и то: кроз плаћање пореза и кроз плаћање накнаде за земљиште приликом депоседирања или у поступку експропријације.

Друго, евентуално решење, било би да се у смислу чл. 44. Закона о грађевинском земљишту САНВ под хитно донесе одлука Скупштине општине о земљишту у грађевинском подручју а за к. о. Футог, након које би комисија за комасацију приликом излагања земљишта у грађевинском подручју у случајевима узурпација успоставила право сукоришћења између корисника парцеле и Општине Нови Сад као титулара друштвене својине. Свим корисницима парцела на земљишту у грађевинском подручју било би ускраћено право располагања земљиштем, па самим тим и узурпантима. На основу одлуке Скупштине општине Комисија за комасацију би могла нагло успоставити на узурпираним земљишту односе сукоришћења, а да тиме не би ограничила корисника — приватног власника у погледу права располагања, јер сама одлука Скупштине општине у смислу чл. 44. Закона о грађевинском земљишту то право ускраћује. Но, да би се односи сукоришћења могли успоставити потребно би било донети одговарајућу одлуку Скупштине општине везану за уређење земљишта у грађевинском подручју за к. о. Футог, а која би представљала модус за успостављање таквих односа. На тај начин

би друштвена својина била заштићена са једне стране, а то је што друштво не би плаћало накнаду за депоседирање парцеле у делу у којем су узурпирани, јер би та површина у земљишним књигама била друштвена својина на коришћењу Општине. Извесно је да би корисник — узурпант и даље уживао узурпирану површину и на исту не би плаћао порез као што не чини и данас. Ово би свакако пратило и поновно уређење земљишне књиге кроз исправку, након извршеног премера, што би у многоме одужило сам поступак. То је могућа солуција ако би се прихватило становиште да се стање у земљишним књигама и катастру у погледу површине мора слагати.

Конечно, Комисија за комасацију би све случајеве узурпације до којих би дошла срањивањем података земљишнокњижног, катастарског и фактичног стања могла доставити општинском органу управе за имовинскоправне послове, односно Општинском јавном правобранилаштву који би што пре предузели мере да се усклади фактично са правним стањем. Комисија за комасацију би учесницима издала делимична решења у којима не би биле наведене спорне парцеле, с тим да се имовинскоправни односи реше, донесу коначна решења. Једно од могућих ефикасних решења би била и евентуална накнада за већу површину коју би учесник — узурпант уплатио на име противвредности узурпираног земљишта, а у висини коју би утврдила Општина.

У СР Хрватској је на снази Закон о уређењу имовинских односа насталих самовласним заузећем (узурпацијом) на основу којег се формира комисија за узурпације која решава случајеве узурпације на веома ефикасан начин. Основни задатак ове комисије је да решава сва нерешена питања о непокретностима о којима надлежни органи нису донели своје одлуке да би се спорна питања решила, да ли је одређена имовина у друштвеном или приватном власништву. Постојање такве једне комисије на нивоу Општине Нови Сад вероватно би у многоме допринело разрешавању спорних случајева.

2. Тумачење текста Закона о комасацији и арондацији

Тумачење Закона о комасацији и арондацији не би смело бити нормативистичко, односно исти посматрати као једноставан скуп правних норми на основу које учесник у поступку добија одређена субјективна права, већ исти треба посматрати шире, од његовог настанка, кроз кодификована ранија искуства, примере из праксе, што је као одраз објективне стварности, друштвене оправданости и неминовности кроз правну норму формулисано у самом тексту. Немогућност плаћања динамике развика нашег друштва кроз све законске прописе доводи до лутања у појединим областима што ствара правну несигурност и поставља државне и друштвене органе у веома деликатан положај при решавању спорних случајева.

Потребно је осврнути се посебно на одредбе чл. 78. Закона о комасацији и арондацији у којима се каже:

„У погледу својине и других стварних права на земљишту које се уноси у комасациону масу, односно које се арондацијом припаја земљишту организације удруженог рада у области пољопривреде узима се постојеће стање у земљишним књигама а у погледу других података (о поседу, површини, култури и сл.) фактичко стање.

Ако се фактичко стање у погледу права својине и других стварних права на земљишту из ст. 1. овог члана не слаже са стањем у земљишним књигама фактичко стање није спорно, узће се фактичко стање. Овим се не дира у права трећих лица на то земљиште”.

Законодавац је кроз одредбе овог члана решио многе спорне односе који настају у току комасације и то најчешће на земљишту у грађевинском подручју што још једном доказује да је интенција законодавца била да се и земљиште у грађевинском подручју укључи у поступак комасације. Тако има примера да поједини учесник, поред добијене парцеле на коришћење, има саграђену кућу на суседној парцели, да се на многим и данас у земљишним књигама воде делови улица које су отворене пре двадесетак година и на које исти плаћају порез мада то земљиште фактички не уживају итд.

Својина се више не сматра неограниченим стварним правом, већ стварним правом које се врши у границама правног поретка. Но, са друге стране, језички тумачећи одредбом чл. 78. Закона о комасацији и арондацији, легализују се узурпације што је недопустиво, и што свакако не представља намеру законодавца. Не може се тумачење текста ове одредбе свести на то, да се својина призната у земљишним књигама подређује фактичком стању односно да се кроз фактичко стање признају власнику сва права поводом ствари и у погледу површина. Без утицаја је ограничење да се тиме не дира у права трећих лица на то земљиште, јер да би власник вршио сва своја права поводом ствари, потребно је да тиме и не прекорачује границе које је позитивно правни поредак поставио за вршење права својине. Полазећи од основних начела нашег Устава, власник земљишта има право да своје земљиште користи и да њиме располаже у границама закона. Чл. 84. Устава СФРЈ третира пољопривредно земљиште као добро од општег интереса и да као такво ужива посебну заштиту, па чак и налаже да се користи под условима и на начин који су прописани законом, а да је власник дужан да то своје право врши у свом и друштвеном интересу. Ако пољопривредно земљиште представља добро од општег интереса, полазећи од свега што је горе истакнуто, грађевинско земљиште би свакако представљало добро од посебног друштвеног интереса.

1. Начела комасације као модус за решавање специфичности катастарске општине

Закон о комасацији и арондацији у чл. 24. предвиђа начела комасације као обавезна за сваку катастарску општину у којој се спроводи комасација. Начела доноси општинска скупштина те иста добијају законску снагу у решавању спорних случајева. Чланом 24. Закона о комасацији и арондацији таксативно је наведено што начела нарочито треба да одређују, што значи да и поред онога што је набројано у тексту Закона начела могу регулисати и друга питања везана за специфичности сваке катастарске општине. Законодавац је сигурно осетио тежину поступка комасације и непредвидиве проблеме који се у пракси појављују, па је једном таквом одредбом хтео допунити текст Закона о комасацији и арондацији и свести проблеме који је прате на најмању могућу меру. Остаје зато празнина што се кроз начела о комасацији, за к. о. Футог, питање земљишта у грађевинском подручју, није регулисало, те тако један проблем поприма димензије, које су биле непотребне.

2. Потребе регулисања питања уређења земљишта у грађевинском подручју у Закону о комасацији и арондацији

Потреба регулисања питања уређења земљишта у грађевинском подручју кроз законски текст се неминовно намеће првенствено због самога друштвеног значаја земљишта у грађевинском подручју и динамике развика, како градских тако и пољопривредних насеља. То би се нарочито односило на уређење неизграђеног дела земљишта у грађевинском подручју које само у к. о. Футог износи око 1.400 ха, које је до почетка комасације било пољопривредно земљиште, те на основу генералног урбанистичког плана проглашено као земљиште у грађевинском подручју.

ПРО „Нови Сад” у неизграђеном делу земљишта у грађевинском подручју у к. о. Футог поседује око 255 ха обрадиве земље, па је извесно да ће и у другим катастарским општинама бити слична ситуација. Која је корист ове радне организације од комасације за ово земљиште које се само снима и премерава као фактично стање, могуће је претпоставити. На тај начин тако једна велика површина земљишта остаје и надаље економски недовољно искоришћена, а због уситњености поседа и предмет даљих узурпација. Ако би се неизграђено земљиште у грађевинском подручју кроз Закон о комасацији и арондацији укључило у комасацију то би друштву донело више користи него штете, како се сада претпоставља.

У данашњим условима када се чине напори да се што више интензивира пољопривредна производња присутни смо

све ширим захватима друштва да се кроз поступак комасације стварањем већих и правилнијих парцела омогући економична обрада пољопривредног земљишта.

Наслов овога текста није постављен тако да би приказао читаоцу економске користи комасације, коју она несумњиво доноси, већ да се кроз проблем катастарске општине Футог покуша изнаћи решење једног конкретног проблема који се у пракси појавио и који је довео до многих дилема у покушају изналажења правилног и на закону заснованог решења, а кроз које би се избегле теже повреде социјалистичких самоуправних друштвено-економских односа и заштитила друштвена својина.

Обрађено је једно питање које поприма већи значај полазећи од чињенице да оно неће остати усамљено као специфичност к. о. Футог, већ је извесно да ће егзистирати и у другим катастарским општинама које се налазе у близини града као урбаног центра.

Данас са задовољством можемо констатовати да је у припреми Нацрт закона о изменама и допунама Закона о комасацији и арондацији који чланом 1. дефинише да се „комасација земљишта врши да би се стварањем већих и правилнијих земљишних парцела омогућила економична обрада пољопривредног земљишта и да би се створили повољнији услови за развитак насеља”. Уколико ова дефиниција појма односно задатка комасације остане неизмењена и у коначном тексту Закона, то ће решити све дилеме око тога која земљишта улазе у комасациону масу и тако оставити широка овлашћења општинама да ценећи, пре свега, потребу свога подручја утврде да ли ће сва земљишта ући у комасациону масу или ће поједина искључити из комасације.

Тиме ће сам значај комасације попримити веће димензије, јер данас се комасација не може више посматрати кроз уско тумачење самога појма речи.

ИЗ СЕДНИЦЕ УПРАВНОГ ОДБОРА

Дана 1. јула 1977. године у Суботици, у згради Правосуђа, одржана је редовна седница Управног одбора Адвокатске коморе Војводине.

Седници су присуствовали као гости: Антоније Борић, саветник покрајинског секретара за правосуђе и општу управу, мр Андрија Пеић, председник Извршног већа СО Суботице, Слободан Стојалиновић, секретар СО Суботице, Блашко Катанчић, заменик саветника за филансије СО Суботице, Јожеф Ревид, председник Синдиката друштвених делатности из Суботице, и колеге адвокати из Суботице.

1. Усвојен је записник са седнице Управног одбора одржане 27. маја 1977. године.

2. Прихваћен је извештај председника Управног одбора и благајника Управног одбора.

3. Прихваћен је реферат Габрић Јосипа, председника Општинске организације адвоката у Суботици, „Стање и проблеми адвокатуре у Суботици”. Након дискусије Управни одбор је оценио да адвокати из Суботице најмање на разумевање друштвено-политичких организација у Суботици и да је решавање материјалног положаја адвоката у Суботици на путу коначног решења, и одао пуно признање и дао подршку напорима адвоката Општинске организације Суботице и органима и организацијама у чију надлежност спада решавање овако важног питања за адвокатуру.

4. Прихваћени су извештаји: Дисциплинског тужиоца, Дисциплинског суда и Вишег дисциплинског суда.

5. Прихваћен је извештај Антић Слободана, председника Комисије за статутарна и нормативна акта и донет закључак: Измене и допуне Статута Адвокатске коморе Војводине од 19. II 1977. године примењиваће се, сем одредби на које је Друштвено-политичко веће Скупштине САПВ након разматрања на седници 17. VI 1977. године ставило примедбе. Примедбе ће се доставити редовној годишњој скупштини Адвокатске коморе Војводине ради усвајања.

6. Прихваћен је извештај Јовановић Драгољуба, председника Комисије за примену Тарифе да је Извршно веће Скупштине САПВ, на седници одржаној 15. VI 1977. године, дало сагласност на Одлуку о изменама и допунама Тарифе о наградама и накнади трошкова за рад адвоката које је донела Скупштина Адвокатске коморе Војводине 19. II 1977. године. Ова одлука биће објављена у „Службеном листу САПВ”.

7. Прихваћен је извештај Калишки Васе, референта за сарадњу са општинским организацијама адвоката о примљеним одговорима на анкету

поводом покретања акције да се у згради суда обезбеди адвокатска соба и закључено да се анкета понови, јер нису све општинске организације одговориле.

8. Решењем бр. 212/77. уписује се у Именик адвоката Тодоровић Владимир, са седиштем адвокатске канцеларије у Кули, Маршала Тита бр. 91, са даном 1. јули 1977. године.

9. Решењем бр. 264/77. уписује се у Именик адвоката Ковачев Миодраг, са седиштем адвокатске канцеларије у Сомбору у Ул. Јована Поповића бр. 42, са даном 1. јули 1977. године.

10. Решењем бр. 255/77. уписује се у Именик адвокатских приправника Пашћановић Родољуб, са адвокатско-приправничком вежбом код Милић Томислава, адвоката у Новом Саду, са даном 1. јули 1977. године.

11. Решењем бр. 245/77. наложено је књиговодству Коморе да изврши обрачун посмртнине иза преминулог др Ивана Абрамовића, адвоката у пензији из Сомбора, који је умро 13. јуна 1977. године и посмртнину исплати кћерки преминулог Абрамовић Ливији.

12. Решењем бр. 263/77. наложено је књиговодству Коморе да изврши обрачун посмртнине иза преминулог Савајски Нићифора, адвоката у пензији из Бечеја, који је умро 17. јуна 1977. године и посмртнину исплати супруги преминулог Савајски Вангелији.

13. Решењем бр. 226/77. брише се из Именика адвоката Голубовић Александар, адвокат у Сомбору, даном 30. јуни 1977. године, јер жели да ужива пензију. За преузиматеља одређен је Арчон Славко, адвокат у Сомбору.

14. Решењем бр. 234/77. брише се из Именика адвоката Срећков Мирослава, адвокат у Новом Саду, са даном 30. јуни 1977. године, због пензионисања. За преузиматеља одређена је Вера Недић, адвокат у Новом Саду. Узето је на знање да задржава чланство у Фонду посмртнине.

15. Решењем бр. 240/77. брише се из Именика адвоката Зарија Трифун, адвокат у Панчеву, са даном 1. јули 1977. године, због пензионисања. За преузиматеља одређен је Јаковљевић Василије, адвокат у Панчеву. Узето је на знање да задржава чланство у Фонду посмртнине.

16. Решењем бр. 241/77. брише се из Именика адвоката Ружић Јован, адвокат у Апатину, са даном 1. јули 1977. године, због пензионисања. За преузиматеља одређен је Јуришић Иван, адвокат у Сомбору. Узето је на знање да задржава чланство у Фонду посмртнине.

17. Решењем бр. 243/77. брише се из Именика адвоката Иван Бошњак, адвокат у Сомбору, са даном 1. VII 1977. године, због пензионисања. За преузиматеља одређен је Јуришић Иван, адвокат у Сомбору. Узето је на знање да задржава чланство у Фонду посмртнине.

18. Решењем бр. 247/77. брише се из Именика адвоката Мијатов Михајло, адвокат у Зрењанину, са даном 1. јули 1977. године због пензионисања. Мимоилази се одређивање преузиматеља, јер нема недовршених предмета. Узето је на знање да задржава чланство у Фонду посмртнине.

19. Решењем бр. 252/77. брише се из Именика адвоката Бранко Пакашки, адвокат у Суботици, са даном 2. јули 1977. године, због пензионисања. Мимоилази се одређивање преузиматеља, јер нема недовршених предмета. Узето је на знање да задржава чланство у Фонду посмртнине.

20. Решењем бр. 258/77. брише се из Именика адвогата Емнх др Иван, адвокат у Чантавиру, са даном 2. јули 1977. године, због пензионисања. За преузимаатеља одређен је Јожа др Лајош, адвокат у Суботици. Узето је на знање да задржава чланство у Фонду посмртнине.

21. Решењем бр. 261/77. брише се из Именика адвоката Крижанов Борбе, адвокат у Зрењанину, са даном 1. јули 1977. године, због пензионисања. За преузимаатеља одређен је Секељ Јован мл., адвокат у Зрењанину. Узето је на знање да задржава чланство у Фонду посмртнине.

22. Решењем бр. 260/77. брише се из Именика адвоката Дамјановски Живко, адвокат у Новом Саду, са даном 30. јуни 1977. године, јер жели да ужива пензију. За преузимаатеља одређен је Булатовић Радоња, адвокат у Новом Саду.

23. Решењем бр. 253/77. брише се из Именика адвокатских приправника Мићуновић Бисерка, адвокатски приправник из Новог Сада, са вежбом код Кецојевић Драгутина, адвоката у Новом Саду, са даном 31. мај 1977. године, због заснивања радног односа.

24. Решењем бр. 251/77. узето је на знање да је Јовановић Мирослав, адвокатски приправник из Новог Сада, који је вежбу прекинуо 31. VII 1976. због одслужења војног рока, адвокатско-приправничку вежбу наставио 16. јуна 1977. године код Саве Савића, адвоката у Новом Саду, након одслужења војног рока.

*Управни одбор
Адвокатске коморе Војводине*

ИЗ САВЕЗА РЕПУБЛИЧКИХ И ПОКРАЈИНСКИХ АДВОКАТСКИХ КОМОРА ЈУГОСЛАВИЈЕ

Дана 28. маја 1977. године одржана је у Београду седница Председништва Савеза. Седници је председавао председник наше коморе Драгослав Трнинић, који је у овој години истовремено и председник Савеза, а присуствовали су јој председници адвокатских комора Босне и Херцеговине (Сеид Хаџиселимовић из Сарајева), Хрватске (др Бранко Цимерман из Загреба), Косова (Блажо Станковић из Приштине), Македоније (Трпко Ристовски из Скопља), Словеније (Иван Јапел из Љубљане) и Војводине (Боривој Јекић из Новог Сада), док је Адвокатску комору Црне Горе заступао Владан Лазаревић из Котора као члан њеног Управног одбора. Седници је присуствовао и Славко Шиматовић из Загреба као секретар Одбора за припрему Конгреса МУА.

На дневном реду, поред редовних тачака (усвајање записника с претходне седнице, информације из комора чланица о актуелним питањима, текућа питања из рада Савеза и његове администрације и др.), налазила су се углавном питања везана за организовање и припрему Конгреса Међународне уније адвоката који ће се одржати у Загребу 5. до 9. септембра ове године, и задатака наше адвокатуре у вези с тим.

Од важнијих информација и података изнетих на седници, те закључака Председништва, нарочито је значајно следеће:

— Поводом изнетих информација о кретању пореских оптерећења у републикама и покрајинама у 1977. години и нових закона односно других прописа и друштвених договора о овом питању, одлучено је да све коморе чланице Савезу доставе краће писмене извештаје о томе, с тим да ови извештаји буду умножени и достављени свим осталим коморама ради потпунијег упознавања и коришћења података и искустава.

— Председништво је упознато да је у СР Босни и Херцеговини донесен и у „Службеном листу СР БиХ”, број 11/77, објављен нови Закон о адвокатури који адвокате — било да раде као појединци, у заједничкој канцеларији или удружени у адвокатске радне заједнице — потпуно изједначава у правима и обавезама с радним људима у удруженом раду. Нови закон задржава раније одредбе о забрани претресања адвокатске канцеларије и притварања адвоката, осим под одређеним условима (одлука већа суда и др.), и утврђује друге услове за заштиту самосталности адвокатуре, независности адвоката, професионалне тајне и др. Адвокати се удружују у адвокатске коморе (за подручје једног или два окружна суда), а ово у Заједницу адвокатских комора БиХ. Највиши орган коморе односно Заједнице је конференција. — Интересантно је да је истовремено донесен и објављен посебан Закон о пружању правне помоћи.

— У вези с разматрањем припрема за доношење нових закона о адвокатури у другим републикама и покрајинама, Драгослав Трнинић је изнео да је у СР Србији припремљен нацрт у чијој су изради учествовали и представници адвокатуре. Решењима из овог нацрта адвокати су углавном задовољни, али имају и примедба на неке одредбе о којима ће се изјаснити и сазвана скупштина коморе (изостављање одредаба о забрани сведочења адвоката, претресању адвокатске канцеларије и сл. одредаба од значаја за чување професионалне тајне). — Слична оцена важи и за Нацрт новог закона о порезима који, поред позитивних новина (укидање тзв. минималне основице), садржи и одредбе које не задовољавају и о којима ће се скупштина коморе такође изјаснити (адвокатура и др. интелектуалне делатности се третирају као и самостално вршење привредних делатности — занатства, угоститељства, није обезбеђено равноправно и једнако опорезивање адвоката до одређеног износа бруто личног дохотка као радника сличних делатности и квалификација у удруженом раду, и др.).

— Размотрени су и прихваћени извештаји о одржавању седница Председништва и Бироа Међународне уније адвоката у Новом Саду односно Београду и о раду и стању средстава Одбора за организацију Конгреса МУА у Загребу. Највећи део припрема за Конгрес је извршен а остале су у току. Значајно је да је Савезно извршно веће одобрило учешће федерације у трошковима Конгреса у висини од 1.000.000,00 динара од чега би 800.000,00 динара требало да у најскоријем времену буде стављено на располагање Савезу одн. Одбору за организацију. И интересовање у иностранству за овај конгрес је велико; већ је стигло неколико стотина пријава уз уплату котизације у девизама.

— Одаучено је да се на Конгрес МУА позову као гости, тј. уз ослобођење од уплате котизације, функционерч, друштвено-политички и јавни радници из федерације, република и покрајина, те бивши председници Савеза и представници у органима МУА, као и друга лица заслужна за нашу адвокатуру — према предлозима из комора чланица.

— Поред других питања у вези с одржавањем Конгреса МУА, предвиђено је и да коморе затраже од републичких односно покрајинских секретаријата за правосудје да судовима препоруче да адвокатима који изразе жељу да учествују на Конгресу одобре одлагање расирава за време његовог трајања.

— Размотрени су материјали — чланци за публикацију „Адвокатура у Југославији” која би се штампала на страним језицима ради информисања учесника Конгреса МУА из иностранства о нашем друштвено-економском, политичком и правном систему и положају и улози адвокатуре у њему; утврђена су задужења и предузете друге мере да се ово издање као и нови адресар — именик адвоката у СФРЈ што пре појаве из штампе.

— Препоручено је редакцијама гласила комора чланица („Одвјетник”, „Гласник АК Војводине”, „Адвокатура” и др.) да буду у међусобном контакту у вези с припремама бројева посвећених одржавању Конгреса МУА у Загребу.

— У вези с изнетим мишљењем да адвокатура није адекватно третирана у новим савезним прописима о јединственој класификацији и о

разврставању привредних и непривредних делатности према тој класификацији, предвиђено је да се о овоме консултују надлежни органи и припреми информација на основу које би се коморе чланице изјасниле о евентуалном покретању иницијативе за измену тих прописа.

— Председништво је такође дало сагласност на предлоге Радне заједнице администрације Савеза о неким питањима о којима радници одлучују у сагласности с Председништвом Савеза (измене у систематизацији радних места, утврђивање нових основица и аконтација личних доходака и др.).

Учесници ове седнице присуствовали су и Скупштини Адвокатске коморе Србије, која је одржана сутрадан (29. маја).

ПРЕГЛЕД ПРАВНИХ ЧАСОПИСА

IZ SADRŽAJA ČASOPISA

ČOVEK I ŽIVOTNA SREDINA

Jugoslovenski časopis za unapređenje kvaliteta života (Beograd)

Iz sadržaja broja 2/1977.

Brundić, Biserka; Brundić, Danijel: SLIV SA VE — IZMEĐU PROPISA I PRAKSE

Živadinović, Milutin: SUNCEVA ENERGIJA — IZVOR ČISTE ENERGIJE

GLEDIŠTA

Časopis za društvenu kritiku i teoriju (Beograd)

Iz sadržaja broja 5/1977.

Visković, Nikola: PRAVO KAO PREDMET I PRAVNE METODE

JUGOSLOVENSKA REVIJA ZA KRIMINOLOGIJU I KRIVICNO PRAVO (Beograd)

Iz sadržaja broja 4/1976.

Lazarević, Ljubiša: KRIVICNI ZAKON SFRJ — NOVA REŠENJA U ODNOSU NA OSNOVNE INSTITUCIJE KRIVICNOG PRAVA

Šimić, Dušan: IZMENE U KRIVICNOM POSTUPKU

Crnogorčević, Jovo: NOVI ZAKON O PRIVREDNIM PRESTUPIMA

MARKSIZAM U SVETU

Časopis prevoda iz strane periodike i knjiga (Beograd)

Iz sadržaja broja 12/1976.

Lelli, Marcello: PROTIVREĆAN POLOŽAJ I BORBE STRUCNJAKA OD 1968. do 1972. god.

Illuminati, Augusto: DISKUSIJA O KVALIFIKACIJAMA

NAŠE TEME

(Zagreb)

Iz sadržaja broja 2/1977.

Separović, Zvonimir: O DRUŠTVENOJ FUNKCIJI PSIHIJATRIJE

Kecmanović, Dušan: O SOCIJALNOJ FUNKCIJI PSIHIJATRIJE

Iveković, Ivan: O POLITICI I PSIHIJATRIJI

Lazić, Nebojša: PSIHIJATRIJA KAO INTEGRALNI DIO DRUŠTVA

ODVJETNIK

Glasilo odvjetnika Hrvatske (Zagreb)

Iz sadržaja broja 5-6/1977.

Perović, Marko V.: ADVOKATSKA ŠTAMPA U SRBIJI I CRNOJ GORI

Šutej, Držislav M.: ATOMISTIKA U SVJETLU PRAVNE REGULATIVE U SFR JUGOSLAVIJI

Majtin, Zlatko: O POBIJANJU SUDSKE NAGODBE

Napijalo, Dragan: ANALGEZIJA KAO PRAVNO PITANJE U PARNICI RADI NAKNADE ŠTETE

Kulišić, Šime: SUĐENJE KORNELIJU SCIPIONU AFRIKANCU U RIMU

Đuričić, Milutin: DEPOZIT KRVNINE — JEDAN OD NAJSTARIJIH DEPOZITA

Ramljak, S.: NEDRŽANJE POSLOVNIH KNJIGA I DOKUMENATA U POSLOVNOJ PROSTORIJI POREZNOG OBVEZNIKA

SPORAZUM O IZMJENAMA I DOPUNAMA KOLEKTIVNOG UGOVORA O ODVJETNIČKIM PRIPRAVNICIMA

TUMACENJE ODREDBA ODVJETNICKE TARIFE

STATUT ODVJETNICKOG ZBORA SIBENIK

OPREDELJENJA

Časopis za teoriju i praksu samoupravnog socijalističkog društva (Sarajevo)

Iz sadržaja broja 3/1977.

Kotorić, Ferhad: AKTUELNA PITANJA OSTVARIVANJA ZAKONA O UDRUŽENOM RADU U ORGANIZACIJAMA UDRUŽENOG RADA U OBRAZOVANJU

OSIGURANJE I PRIVREDA

Časopis za teoriju i praksu osiguranja (Zagreb)

Iz sadržaja broja 3/1977.

Farny, Dieter: TROSKOVI POSLOVANJA OSIGURAVAJUĆIH PODUZEĆA — RAZMIŠLJANJA O BUDUCIM PROBLEMIMA I NJIHOVOM RJEŠENJU (Prevod)

AMBALAŽA I TRANSPORTNO OSIGURANJE

Novak, Ivica: ISTRAŽIVANJE UZROKA I IZVORA POZARA

Midžić, Sead: OCJENJIVANJE RADNE SPOSOBNOSTI PLUĆNIH BOLESNIKA

PRAVNA MISLA

Spisanje za pravni i opštestveni prašanja (Skopje)

Iz sadržaja broja 1/1977.

Taleski, Blagoja: 30 GODINI OD USTAVOT NA SOCIJALISTIČKA REPUBLIKA MAKEDONIJA

Grupče, Asen: OPŠTESTVENATA SOPSTVENOST VO NOVIOT USTAVEN POREDOK NA SFRJ

Džunov, Todor: NAUCNATA DEJNOST VO ZDRUŽENIOT TRUD

Zašov, Blagoj: USTAVNO-PRAVNATA POLOŽBA NA REPUBLIKITE I NA AVTONOMNITE POKRAINI VO ODNOSTITE SO STRANSTVO

PRAVNI ŽIVOT

(Beograd)

Iz sadržaja broja 4/1977.

DRUGA KONFERENCIJA PRAVNIKA SR SRBIJE

Milošević, Čedomir: (Pozdravna reč)

TELEGRAM UPUĆEN DRUGU TITU

Ikonić, Branislav: OSTVARIVANJE ZAKONA O UDRUŽENOM RADU

Velimirović, Tiosav: OSNOVI I PRAVCI SAMOUPRAVNOG ORGANIZOVANJA RADNIKA U UDRUŽENOM RADU

Dimitrijević Milanka: STICANJE DOHOTKA UČEŠĆEM U ZAJEDNIČKI OSTVARENOM PRIHODU

Stepanović, Slobodan: UDRUŽIVANJE RADA, ZEMLJISTA I SREDSTAVA RADA ZEMLJORADNIKA

Jović, Vojislav: PROMENE U OSNOVAMA I USLOVIMA RADA I NJIHOVE PRAVNE POSLEDICE

Knežević, Dragomir: STATUSNE PROMENE I ODGOVORNOST ZA OBAVEZE

Srećković, Nedeljko: ZAKONITOST ORGANIZOVANJA U UDRUŽENOM RADU I ULOGA SUDSKOG REGISTRA

Matović, Milivoje: NORMATIVNO REGULISANJE MEĐUSOBNIH RADNIH ODNOSA

Pantović, Miomir: NEKE KARAKTERISTIKE OSTVARIVANJA PRAVA, OBAVEZA I ODGOVORNOSTI RADNIKA IZ MEĐUSOBNIH RADNIH ODNOSA

Kovačević, Milivoje: REFORMA PRAVNIH STUDIJA I OBRAZOVANJA PRAVNIKA

PRAVNIK

Revija za pravno teorijo in prakso
(Ljubljana)

Iz sadržaja broja 10-12/1976.

Cotič, Dušan: NEKAJ PRIPOMB K NOVI
ZVEZNI PRAVOSODNI ZAKONDAJI

Cigoj, Stojan: ŠKODA IZ PRODUKTA (uporaba
prava za producentsko odgovornost po med-
narodnih pravilih)

Finžgar, Alojzij: NOVI PREDPISI O ZAKON-
SKI ZVEZI

Strobl, Tjaša: PRIMERJALNO PRAVNI PRE-
GLED DOLOČB REPUBLISKIH IN POKRA-
JINSKIH ZAKONOV GLEDE USTANAVLJANJA,
PRISTOJNOSTI IN ORGANIZACIJE SODISC
ZDRUŽENEGA DELA

Otrin, Jakob: ODVZEM RAZLIKE V CENI IN
VARSTVENI UKREP ODVZEMA PREMOŽENJ-
SKE KORISTI V POSTOPKIH ZARADI KRŠI-
TEV PREDPISOV O CENAH

Žumer, Alenka: SODBI MEDDRŽAVNEGA SO-
DIŠČA V HAAGU Z DNE 24. DECEMBRA
1974 IN KRITIKE LE — TEH

Polajnar-Pavčnik, Ada: PRAVNI POLOŽAJ PRI-
JEMNIKA PO ŽELEZNIŠKI PREVOZNI PO-
GODBI

Gaspari, Milan: NEKATERA PROMEMBNEJŠA
VPRASANJA V ZVEZI Z UVELJAVLJANJEM
NOVEGA ZAKONA O ZAKONSKI ZVEZI Z IN
DRUŽINSKIH RAZMERJIH

Kostanjevec, Bogomir: POVRACILO SKOLE PO
BIVSIH IN SEDANJH LOVSKIH PREDPISIH
V SR SLOVENIJI (primerjalni pregled)

Jenko, Franc: OBRAVNAVA MEDNARODNIH
AVTOMOBILSKIH SKOD — HAASKA KON-
VENCIJA

PREGLED

Casopis za društvena pitanja (Sarajevo)

Iz sadržaja broja 5/1977.

Milidragović, Duško: JAVNE RASPRAVE

PRIVREDA I PRAVO

časopis za privredno-pravnu teoriju i praksu
(Zagreb)

Iz sadržaja broja 5/1977.

Sokol, Smiljko: DELEGATSKI SISTEM U
RADNOJ ORGANIZACIJI

Jakaša, Branko: NEKOLIKO NAPOMENA UZ
KONVENCIJU O ZAKONU KOJI SE PRIME-
NJUJE NA PROMETNE NESREĆE

Poletti-Kopešić, Franjo: RADNA ZAJEDNICA
ZA OBAVLJANJE POSLOVA OD ZAJEDNIČ-
KOG INTERESA

Gardaš, Anto: SAMOUPRAVNI SPORAZUM O
UDRUŽIVANJU RADNIKA

SAMOUPRAVNI SPORAZUM O MEĐUSOBNIM
PRAVIMA, OBAVEZAMA I ODGOVORNOSTI-
MA OSNOVNIH ORGANIZACIJA UDRUŽENOG
RADA (Primer)

STATUT RADNE ZAJEDNICE (Primer)

PRIVREDNO-PRAVNI PRIRUCNIK

za pravnu, opštu i kadrovsku službu organiza-
cija udruženog rada (Beograd)

Iz sadržaja broja 6/1977.

Mijučić, Stevan: ODGOVORNOST POSLOVOD-
NOG ORGANA — Radnicima i radničkom
savetu

Jovanović, Radomir: ULOGA I POLOŽAJ PO-
SLOVODNOG ORGANA ORGANIZACIJE UDRU-
ŽENOG RADA (Prema Zakonu o udruženom
radu)

Tošić, Aleksandar: ZASNIVANJE RADNOG
ODNOSA I STUPANJE NA RAD PREMA ZA-
KONU O UDRUŽENOM RADU U PRAKSI

Knežević, Dragomir: USLOVI I POSTUPAK
SANACIJE ORGANIZACIJA UDRUŽENOG RADA

Vrhovšek, Miroslav: PREDSTAVNIK OKRIV-
LJENOG PRAVNOG LICA U POSTUPKU ZA
PRIVREDNE PRESTUPE

Magerl, Milivoj: NOVI ZAKON O UPRAVNIM
SPOROVIMA

Lazarević, Dušan: IZRADA I DONOSENJE
SREDNJOROČNOG PLANA KADROVA

Markovski, Novak: TUMACENJE USTAVNIH
ODREĐABA O ZABRANI POVRATNOG DEJ-
STVA REPUBLICKIH ZAKONA

RADNI ODNOSI I SAMOUPRAVLJANJE

Mesečni časopis (Beograd)

Iz sadržaja broja 5/1977.

Popović, Slavoljub: RADNE EKONOMSKE ILI
POSLOVNE JEDINICE ODNOSNO JEDINICE
UDRUŽENOG RADA (JUR PREMA ZAKONU O
UDRUŽENOM RADU)

Tanasković, Vitoje: UPRAVLJANJE, KORISĆENJE I RASPOLAGANJE SREDSTVIMA U DRUŠTVENOJ SVOJINI

Božović, Mihailo: ZAPOSŁJAVANJE PRIPRAVNIKA

Durović, Dušan: SAMOUPRAVNO UREĐIVANJE OSNOVA I MERILA RASPODELE SREDSTAVA ZA LIČNE DOHOTKE NA OSNOVU ZAKONA O UDRUŽENOM RADU

Božović, Radoš: KADA RADNIKU PRIPADA MINIMALNI LIČNI DOHODAK

Tošić, Aleksandar: UGOVOR O GRAĐANSKOPRAVNOM ODNOSU I UGOVOR O DELU

Pantović, Miomir: ODGOVORNOST RADNIKA

Spasenović, Miroslav: DISCIPLINSKI ORGANI

Matavulj, Veljko: UPUTSTVO O VRSENJU UVIĐAJA U SLUČAJU SMRTNE, KOLEKTIVNE I TEZE POVREDE NA RADU

Marković, Đorđe: EVIDENCIJE U OBLASTI RADA U SKOLAMA

SAMOUPRAVLJANJE

Mesečni časopis za teoriju i praksu socijalističkog samoupravljanja (Beograd)

Iz sadržaja broja 5/1977.

Zeković, Velimir: TITO — NEIMAR SAMOUPRAVLJANJA

Mitkov, Vladimir: DELEGATSKI SISTEM KAO OBLIK ODLUČIVANJA U NAŠEM SAMOUPRAVNOM DRUŠTVENO-POLITIČKOM SISTEMU

Novaković, Sekula: DONOŠENJE PROGRAMA ZA SPROVOĐENJE ODREĐENOG ZAKONA O UDRUŽENOM RADU U ORGANIZACIJAMA UDRUŽENOG RADA I RADNIM ZAJEDNICAMA

Tošić, Aleksandar: NEKE NEPRAVILNOSTI U VREDNOVANJU MINULOG RADA U OOUR SA PRIMERIMA IZ USTAVNOSUDSKE PRAKSE

Popović, Radisav: UDRUŽIVANJE U POSLOVNE ZAJEDNICE

SAVREMENOST

Glasiloo Saveza komunista Vojvodine

Iz sadržaja vanrednog broja (maj 1977)

Alimpić, Dušan: TITO I REVOLUCIJA U JUGOSLAVIJI I VOJVODINI

Major, Nandor: DELO DRUGA TITA — INSPIRACIJA I PUTOKAZ

SOCIJALIZAM

Casopis Saveza komunista Jugoslavije (Beograd)

Iz sadržaja broja 4/1977.

Vojnović, Milan: KONTROLA TRANSNACIONALNIH KORPORACIJA — BITAN ELEMENT NMEP

TEORIJA IN PRAKSA

Revija za družbena vprašanja (Ljubljana)

Iz sadržaja broja 3/1977.

Jogan, Savin: NAŠ ODNOS DO JEZIKA

Kavčić, Bogdan: EMPIRICNO PROUCAVANJE DRUŽBENE ZAVESTI

Petrič, Ernest: SAMOODLOČBA IN NARODNE MANJSINE

Vindišar, Pavel: SOCIJALIZEM, DRUŽBENE ENAKOSTI IN NEENAKOSTI

13. MAJ

Casopis za pitanja bezbednosti i društvene samozaštite (Beograd)

Iz sadržaja broja 1/1977.

Petrović, Dušan: SISTEM POENTIRANJA KAO OBLIK UTICAJA NA PREKRSIOCE SAOBRAĆAJNIH PROPISA

Pečar, Janez: NADZOR NAD IZVRSIOCIMA KRIVIČNIH DELA

Nešić, Ljubisav: OBELEZJA KRIVIČNOG DELA ZLOUPOTREBE SAMOUPRAVLJANJA (čl. 160b. KZ)

Bančević, Petar: OTKRIVANJEM KRIVICNIH DELA PRIKRIVANJA I POMOCI UČINIOCU SMANJUJE SE VELIČINA „TAMNE BROJKE“

Iz sadržaja broja 2/1977.

Nađ, Kosta: TITO — VOJSKOVOĐA, VIZIONAR I HUMANISTA

Simić, Dobrivoje: NEKI BEZBEDNOSNI ASPEKTI BORAVKA STRANACA U JUGOSLAVIJI

NEKA ZAPAŽANJA I MISLJENJA O PRIVREDNOM KRIMINALITETU SA SAVETOVANJA ODRŽANOG U CAVTATU 7—9. APRILA OVE GODINE

Jovović, Ilija: PROBLEMI OTKRIVANJA I SUZBIJANJA PRIVREDNOG KRIMINALITETA

Pečar, Janez: NADZOR NAD IZVRŠIOCIMA KRIVICNIH DELA (nastavak)

Marojević, Luka: PRILOG DISKUSIJI O ODREĐIVANJU POJMOVA BEZBEDNOSTI, JAVNI POREDAK I JAVNI RED I MIR

Raičić, Mirko: NEKA ZAPAŽANJA O ODNOSIMA UČESNIKA

Iz sadržaja vanrednog broja (maj 1977)

Trbojević, Nikola: TITO — IDEJNI TVORAC I NEIMAR NAŠE BEZBEDNOSTI I DRUSTVENE SAMOZASTITE

Radunović, Momir: PROBLEMI PRIJAVLJIVANJA PRIPREMANIH KRIVICNIH DJELA

Ljatići, Veselj: STANJE I PROBLEMI SUZBIJANJA MALOLETNIČKE DELIKVENCije NA SAP KOSOVU

ZASTITA RADNIKA NA RADU

Mesečni časopis za pitanja pravne zaštite radnika u udruženom radu i za zaštitu na radu (Beograd)

Iz sadržaja broja 5/1977.

Mihailović, Ilija: DRUSTVENO-EKONOMSKI ODNOSI U SAMOUPRAVNOM SPORAZUMU O UDRUŽIVANJU RADA RADNIKA U OOUR

Radulović, Petar: ZASTITNE MERE PRI SPECIFICNIM ELEKTROZAVARIVACKIM RADOVIMA

Gojačić, Haris: OSVETLJENJE, PRODUKTIVNOST I SIGURNOST NA RADU

Angelov, Krum: RACIONALIZACIJA ZASTITE NA RADU U UNUTRASNJEM TRANSPORTU INDUSTRIJSKIH PREDUZEĆA

Zelesnik, Anton: PROVETRAVANJE I ATMOSFERSKI USLOVI NA PODZEMNIM RADOVIMA

Jovičić, Zdravko: INSPEKCIJSKE SLUŽBE I UVJETI RADA U PREHRAMBENOJ INDUSTRIJI

ZBORNİK VIŠE UPRAVNE SKOLE

(Zagreb)

Iz sadržaja broja 5—6/1977.

Nasakanda, Pero: U POVODU DVADESETOGODISNJICE VIŠE UPRAVNE SKOLE U ZAGREBU

Sruk, Josip: INSTITUCIJA SEFA DRŽAVE U USTAVNOM UREĐENJU JUGOSLAVIJE

Milošević, Nikša: NASTANAK IDEJE I PRAKSE SAMOUPRAVLJANJA

Matović, Ivan: ČETVRT STOLJEĆA UPRAVNOG SPORA U NAŠEM PRAVNOM SISTEMU

Horvat, Ladislav: O POJMU UPRAVE U DJELIMA NEKIH NAŠIH AUTORA

Zužul, Josip: NEKE MOGUĆNOSTI PRIMJENE KVANTITATIVNIH METODA EKONOMSKE ANALIZE I PREDVIĐANJA U SLUŽBAMA ORGANA UPRAVE

Klarić, Petar: O UGOVARANJU U KORIST TREĆEGA

Bakarić-Mihanović, Ana: RAZVOD BRAKA NA OSNOVI SPORAZUMA SUPRUGA U NOVIM REPUBLICKIM I POKRAJINSKIM ZAKONODAVSTVIMA SFRJ S POSEBNIM OSVRTOM NA NACRT ZAKONA O PORODIČNIM ODNOSIMA SR HRVATSKE

Gatarić, Đuro: SAMOUPRAVNO USMJERAVANJE I REGULIRANJE RASPODJELE PREMA RADU

Bjelajac, Boško: O NEKIM OSNOVNIM KARAKTERISTIKAMA DRUSTVENO-POLITICKOG SISTEMA SFR JUGOSLAVIJE

Jeličić-Stepinac: JEDAN OD KRITERIJA ZA PRIMJENU INSTITUTA POVEĆANOG STAŽA OSIGURANJA

Rendulić, Nedeljko: METODE UTVRĐIVANJA DOSTIGNUTOG STUPNJA PRIVREDNE RAZVIJENOSTI.

Miloš Stojanović

САДРЖАЈ

ЧЛАНЦИ И РАСПРАВЕ

Драго Дамјановић, <i>Место и улога самоуправне радничке контроле</i> — — — — —	1
Боривој Никшић, <i>Неки проблеми условне осуде и стицаја</i> —	11
Мр Сава Н. Грујић, <i>Непунолетна лица као сведоци (чл. 226—228. ЗКП)</i> — — — — —	14
Ласло Телеки, <i>Једна примедба на одредбу чл. 22. новог савезног КЗ</i> — — — — —	20
Др Стојан Михајловић, <i>Даровање за случај смрти</i> — — —	25
Миодраг Бисалов, <i>Узурпација грађевинског земљишта у оквиру поступка комасације у к. о. Футог</i> — — — — —	45

САОПШТЕЊА

<i>Из седнице Управног одбора</i> — — — — —	57
<i>Из Савеза републичких и покрајинских комора Југославије</i> —	60

ПРЕГЛЕД ПРАВНИХ ЧАСОПИСА

<i>Из садржаја часописа (Милош Стојановић)</i> — — — — —	63

Уређивачки савет:

Никола Вујашковић, судија Врховног суда Војводине, *Светозар Дракулић*, заменик јавног правобраниоца Војводине, *Антоније Борић*, саветник покрајинског секретара за правосудје и општу управу, *Никола Јеловац*, адвокат у Сомбору, *Васа Калишки*, адвокат у Панчеву, *Жива Коњезвић*, шеф Службе за скупштинске послове Привредне коморе Војводине, *Војислав Маринков*, адвокат у Вршцу, *др Љубиша Милошевић*, редовни професор Правног факултета у Н. Саду, *Душан Мићић*, секретар Покрајинског друштвеног правобраниоца самоуправљања, *Светозар Николић*, судија Привредног суда Војводине, *Милан Рапајић*, адвокат у Новом Саду, *Војислав Рашовић*, адвокат у Сремској Митровици, *Ласло Цабафи*, адвокат у Зрењанину, *Ола Царић*, адвокат у Новом Саду, *др Петар Шарчевић*, доцент Правног факултета на Ријечи, *Душан Шипка*, стручно-политички сарадник у Покрајинској конференцији ССРН Војводине

Уређивачки одбор:

Сава Савић, главни и одговорни уредник, адвокат у Новом Саду, *Борђе Вебер*, адвокат у Новом Саду, *Будислав Вулегић*, адвокат у Новом Саду, *Светозар Добросављевић*, судија Општинског суда у Новом Саду, *Живко Киселички*, судија Округног привредног суда у Новом Саду.

Технички уредник:

Мирјана Јовановић

Гласник издаје и власник је Адвокатска комора Војводине, 21000 Нови Сад, Змај Јовина 20/1. — Телефон: 29-459. — Годишња претплата 180.— дина., за иностранство двоструки износ. Цена једног броја 20.— дина.
Тек. рачун 65700-678-2047. Рукописи се не враћају.

На основу мишљења Покрајинског секретаријата за образовање, науку и културу САПВ бр. 413—185 од 23. маја 1973. године, *Гласник* је стручна публикација ослобођена основног и посебног пореза на промет.

Штампарија „Будућност”, Нови Сад, Шумадијска, 12.

